

Jurisdiktion vid internationella dataskyddsöverträdelser

Förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen

Emelie Gyllefjord

Juridiska institutionen

Examensarbete 30 hp.

Inriktning: Internationell privaträtt

Juristprogrammet (270 hp)

Höstterminen 2018

Grupphandledare: Erik Sinander

Engelsk titel: International jurisdiction over infringements of data protection:

The relationship between the GDPR and the Brussels Recast Regulation

Stockholms
universitet

Jurisdiktion vid internationella dataskyddsöverträdelser

Förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen

Emelie Gyllefjord

Abstract

International jurisdiction over infringements of data protection: The relationship between the GDPR and the Brussels Recast Regulation

With a rapid technology development it becomes easier for individuals to share their personal data. However, this also increases the processing of personal data and the risks of infringements of data protection. With an increasing globalisation the infringements of data protection frequently takes on cross border dimensions making it harder to determine where actions can be brought to enforce the data subject's data protection rights.

This thesis examines the possible ways of interpreting the rule of jurisdiction found in the General Data Protection Regulation (GDPR). Furthermore this thesis investigates the relationship between the GDPR and the Brussels Recast Regulation regarding international jurisdiction over infringements of data protection.

After analysing judgements of the court of justice of the European Union and the scope and aims of the Regulations, the general conclusion in the thesis is that both the GDPR and the Brussels Recast Regulation can be applicable on infringements of data protection, provided that the data subject always has the opportunity to bring an action according to jurisdictional rule of the GDPR. However, there are a lot of uncertainties that demand for an answer. These uncertainties for instance includes the question if, and in that case how, jurisdictional agreements for data privacy is allowed.

Nyckelord

Jurisdiktion, Internationell privaträtt, Dataskyddsöverträdelser, GDPR, Bryssel Ia-förordningen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Metod och material	4
1.5 Disposition	7
2. Introduktion till EU-rättens dataskydd.....	9
2.1 Dataskyddskonventionen och Dataskyddsdirektivet.....	9
2.2 Varför antogs GDPR?	10
2.3 Viktiga begrepp i dataskyddsrätten	11
2.3.1 Personuppgiftsbehandling	11
2.3.2 Den personuppgiftsansvarige	13
2.4 Vilka rättigheter har den registrerade vid en dataskyddsöverträdelse?	14
3. Dataskyddet idag - GDPR	16
3.1 Tillämpningsområde	16
3.1.1 Materiellt tillämpningsområde	16
3.1.2 Territoriellt tillämpningsområde.....	17
3.2 Domstols behörighet	20
3.2.1 Svarandens etableringsort	20
3.2.2 Den registrerades hemvist	23
3.2.3 Kan man avtala om jurisdiktion inom ramen för GDPR?	25
4. Bryssel Ia-förordningen – ett alternativt dataskydd?	29
4.1 Inledning	29
4.2 Syften bakom Bryssel Ia-förordningen	30
4.3 Tillämpningsområde	30
4.3.1 Privaträttens område	30
4.3.2 Omfattas dataskyddsöverträdelser av tillämpningsområdet?.....	31
4.4 Den allmänna jurisdiktionsregeln.....	32
4.5 Särskilda jurisdiktionsregler	34
4.5.1 Varför har Bryssel Ia-förordningen särskilda jurisdiktionsregler?.....	34
4.5.2 Skadestånd utanför avtalsförhållanden	35
4.5.3 Konsument	36
4.6 Särskilt om dataskyddstvister	38
5. Analys.....	41
5.1 Hur skiljer sig GDPR och Bryssel I-förordningen åt?	41
5.1.1 Syften och tillämpningsområden	41
5.1.2 Jurisdiktionsreglerna	42

5.2 Den praktiska tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR.....	45
5.3 GDPR i förhållande till Bryssel Ia-förordningen	48
6. Avslutande reflektioner	50
Käll- och litteraturförteckning	54
Litteratur	54
Offentligt tryck	55
Europarättsligt material	55
EU-kommissionen	55
Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd	55
Övrigt EU-material	56
Övrigt material.....	56
Rättsfallsförteckning.....	57
EU-domstolen.....	57
Generaladvokatens förslag till avgörande	59

Förkortningar

Arvsförordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg
Bryssel I-förordningen	Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
Bryssel Ia-förordningen	Europaparlamentets och rådets förordning nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
Bryssel II-förordningen	Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000
Brysselkonventionen	1968 års Brysselkonvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område
Dataskyddsdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter
Dataskyddskonventionen	Europarådets convention (ETS 181) av den 28 januari 1981 om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter
ECLI	”European Case Law Identifier”
EU	Europeiska unionen

EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
EU-stadgan	Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
Funktionsfördraget	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
GDPR	”General Data Protection Regulation” Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande direktiv 95/46/EG
Konsumentavtalsdirektivet	Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal
Prop.	Proposition
Rom II-förordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 846/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II)

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Behandlingen av personuppgifter ökar kontinuerligt i takt med den tekniska utvecklingen världen över. Enskilda individer kan idag enkelt dela uppgifter och preferenser över internet och lagra information på externa servrar för att inte förlora viktigt material.¹ Med den ökade användningen av internet, sociala medier och olika lagringstjänster ökar tillgängligheten och utbytet av information, men när individer lämnar över kontrollen av sina potentiellt känsliga uppgifter uppstår även risker för kränkningar av enskildas rätt till skydd vid personuppgiftsbehandling.² Uppgifterna har idag ett stort kommersiellt värde och kan bland annat användas av olika aktörer för att kartlägga enskilda individers digitala beteenden.³

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande direktiv 95/46/EG [cit. GDPR] började tillämpas den 25 maj 2018.⁴ Enligt skäl 10 GDPR ska förordningen säkra en enhetlig och hög skyddsnivå för fysiska personer inom unionen. Förutom faktiska skyddsbestämmelser som fastställer de rättigheter som ska beaktas vid personuppgiftsbehandlingar innehåller GDPR även bestämmelser avseende fysiska personers rätt till ett effektivt rättsmedel om dessa rättigheter har kränkts.⁵ Överföring och behandling av personuppgifter sker ofta gränsöverskridande vilket kan ge upphov till svårigheter att avgöra var talan kan väckas.⁶ Frågor rörande behörig domstol (jurisdiktion) är därmed centrala vid internationella dataskyddsöverträdelser.

I skäl 147 GDPR anges att tillämpningen av särskilda bestämmelser om behörighet fastställda i GDPR inte ska påverkas av allmänna behörighetsbestämmelser såsom de i *Europaparlamentets och rådets förordning nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område* [cit. Bryssel Ia-förordningen]. Formuleringen är otydlig vilket innebär att förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen än så länge är oklart.

¹ Kommissionens meddelande till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i Europeiska unionen (KOM(2010) 609 slutlig), s. 2 [cit. KOM(2010) 609 Slutlig: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU].

² Se Brkan, Maja, *Data protection and European private international law: observing a bull in China shop*, *International Data Privacy Law*, vol. 5:4, 2015, s. 257 [cit. Brkan, *Data protection and European private international law*].

³ Se yttrande 2/2010 av Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd, s. 4.

⁴ Artikel 99.2 GDPR. I uppsatsen kommer förkortningen GDPR att användas eftersom den engelska förkortningen är allmänt vedertagen såväl i Sverige som övriga EU.

⁵ Artikel 79.1 GDPR.

⁶ Se prop. 2017/18:105 Ny dataskyddslag, s. 37 [cit. Prop. 2017/18:105].

För att avgöra var talan om dataskyddsöverträdelser kan väckas är det av vikt att både besvara frågan hur jurisdiktionsregeln i artikel 79.2 GDPR ska tillämpas och huruvida denna jurisdiktionsregel ska ersätta eller komplettera Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler.⁷

Ett exempel på när oklarheten i förhållandet mellan förordningarna kan få betydelse är vid privatpersoners användande av sociala medier. Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler har tidigare varit vägledande för vilken domstol som är behörig vid dataskyddsöverträdelser och EU-domstolen har bland annat behandlat frågan om när man är att betrakta som konsument vid användande av Facebook.⁸ I och med att GDPR nu ska tillämpas blir frågan om behörig domstol mer komplex. Ska enbart jurisdiktionsregeln i GDPR beaktas vid påstådda dataskyddsöverträdelser eller kan man fortfarande använda sig av Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler? Vad innebär det för personuppgiftsansvariga och registrerade om GDPR respektive Bryssel Ia-förordningen blir tillämpliga? Dessa frågor kräver svar för att inte äventyra den rättssäkerhet som krävs för att ett fritt flöde av personuppgifter inom EU ska vara möjligt.⁹

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda och analysera den internationellt privaträttsliga frågan om jurisdiktion vid dataskyddsöverträdelser sedan GDPR börjat tillämpas. Frågan är nödvändig att besvara dels för personuppgiftsansvariga, så att de tillförsäkras en förutsebarhet i frågan om var talan mot dem kan väckas, dels för de registrerade, vilka GDPR ska skydda. Rätten till ett effektivt rättsmedel blir verkningslös om det är oklart vilken domstol man kan vända sig till för att utkräva sin rätt.

Då syftet är att utreda vilka jurisdiktionsmässiga möjligheter fysiska personer har sedan GDPR börjat tillämpas faller det sig naturligt att en tolkning av jurisdiktionsregeln i artikel 79.2 GDPR hamnar i fokus. Däremot krävs även en utredning av vilka andra jurisdiktionsregler som kan aktualiseras vid dataskyddsöverträdelser. Genom denna utredning ska belysas huruvida införandet av jurisdiktionsregeln i GDPR har någon praktisk betydelse eller om samma resultat kunnat uppnås genom Bryssel Ia-förordningen. Vidare kommer förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen att utredas, särskilt huruvida någon av förordningarna är att se som överordnad eller om de kompletterar varandra.

⁷ Se Revolidis, Ioannis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR: A case of "privacy tourism"?*, vol 11:1, Masaryk University Journal of Law and Technology, 2017, s. 21 [cit. Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*].

⁸ Se mål C-498/16, ”Schrems”. En redogörelse av målet återfinns nedan i kapitel 4.4.3.

⁹ Se Lundstedt, Lydia, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, Stockholm Faculty of Law Research Paper Series no 57, 2018, s. 1 [cit. Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*].

För att uppnå syftet kommer följande frågeställningar att utredas:

- Vilka jurisdiktionsmässiga möjligheter har fysiska personer vid dataskyddsöverträdelser sedan GDPR börjat tillämpas?
- Hur förhåller sig GDPR och Bryssel Ia-förordningen till varandra i frågor om jurisdiktion, särskilt avseende normhierarki och tillämpningsområde?

1.3 Avgränsningar

GDPR kommer i denna uppsats att analyseras ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv avgränsat till frågor om jurisdiktion. Följaktligen kommer frågor om lagval, erkännande och verkställighet inte att behandlas inom ramen för detta arbete.

Uppsatsens syfte är att utreda förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen. En redogörelse för *Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter* [cit. Dataskyddsdirektivet] är till viss del nödvändig för att belysa den utveckling som har lett fram till att GDPR antogs och hur relevanta frågor har behandlats tidigare. *Europarådets konvention (ETS 181) av den 28 januari 1981 om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter* [cit. Dataskyddskonventionen] behandlas i begränsad omfattning för att belysa utvecklingen av synen på dataskyddsfrågor inom EU.

I uppsatsen kommer enbart begreppet ”den personuppgiftsansvarige” att användas vilket även innefattar eventuella personuppgiftsbiträden. Då personuppgiftsbiträden per definition utför personuppgiftsbehandlingen för den personuppgiftsansvariges räkning har inte rollindelningen någon betydelse för besvarandet av uppsatsens frågeställningar.¹⁰ Värt att notera är dock att personuppgiftsbiträden enbart kan bli skadeståndsskyldiga vid överträdelser av bestämmelser där ett skadeståndsansvar för personuppgiftsbiträden uttryckligen stadgas.¹¹ Huvudsakligen innefattar bestämmelserna i GDPR ett ansvar för såväl personuppgiftsansvariga som personuppgiftsbiträden vilket innebär att båda rollerna i de flesta fallen kan bli ansvariga för överträdelser av skyldigheterna i GDPR.

Förutom den allmänna jurisdiktionsregeln i Bryssel Ia-förordningen återfinns ett flertal olika regler tillämpliga vid särskilda situationer. Avseende dessa särskilda jurisdiktionsregler kommer enbart

¹⁰ Artikel 4.8 GDPR.

¹¹ Se Beyer, Sandra, Edvardsson, Tobias, Frydinger, David & Olstedt Carlström, Caroline, *GDPR: Juridik, organisation och säkerhet enligt dataskyddsförordningen*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2018, s. 332 [cit. Beyer m.fl., GDPR].

reglerna som rör konsumenter och skadestånd utanför avtalsförhållanden att behandlas. Dessa regler aktualiseras ofta vid dataskyddsoverträdelser varför de lämpar sig väl för en jämförelse med GDPR och för att utreda vilken praktisk betydelse införandet av en särskild jurisdiktionsregel i GDPR medför.

1.4 Metod och material

Besvarandet av de aktuella frågeställningarna kräver en tolkning av vad som är gällande rätt vilket innebär att uppsatser har sin utgångspunkt i den rättsdogmatiska metoden vilken utgår från att problemställningen ska besvaras genom tolkning och analysering av allmänt erkända rättskällor.¹² Såväl GDPR som Bryssel Ia-förordningen är, i egenskap av EU-rättsliga förordningar, direkt bindande i alla medlemsstater och ska därför ses som allmänt erkända rättskällor.¹³ EU-domstolen ska fylla funktionen som slutlig tolkare av unionsrättsakterna med följderna att tolkningarna ska tillämpas av de nationella domstolarna. Förhandsavgöranden från EU-domstolen är därför att se som bindande rättskällor.¹⁴ Att beskriva hur ett konkret problem får sin lösning kan ses som rättsdogmatikens huvuduppgift varför en tolkning av hur den särskilda jurisdiktionsregeln i GDPR ska tillämpas är en typisk uppgift för den rättsdogmatiska metoden.¹⁵

Det finns olika uppfattningar om vad som omfattas i metoden och vilka kriterier som måste uppfyllas för att framställningen ska anses vara rättsdogmatisk.¹⁶ En omdebatterad fråga är till exempel om en rättsdogmatisk analys kan tillåta ändamålstolkningar för att finna lösningen på konkreta problem.¹⁷ När regelverk nyligen blivit tillämpbara, såsom i detta fall, kan det traditionella synsättet att rättsdogmatiken ska beskriva gällande rätt med ledning av ett fåtal auktoritativa rättskällor te sig som en svårtillämpbar metod.¹⁸ Generellt accepteras emellertid en ganska fri argumentation inom rättsvetenskapen där analysen av rättskällorna kan förenas med ändamålssynpunkter som argumentation för olika tänkbara lösningar.¹⁹ I denna framställning är den öppnare rättsdogmatiska metoden med utrymme för en sammanvägning av relevant material och argumentation för olika lösningar av ett konkret problem mer

¹² Se Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, 2u., Studentlitteratur AB, Lund, 2018, s. 21f. [cit. Kleineman, Rättsdogmatisk metod].

¹³ Se Artikel 288 Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt [cit. Funktionsfördraget].

¹⁴ Se Ramberg, Christina m.fl., *Rättskällor: en introduktion i kritiskt tänkande*, Norstedts Juridik, Visby, 2018, s. 36 [cit. Ramberg m.fl., Rättskällor].

¹⁵ Se Kleineman, Rättsdogmatisk metod, s. 26.

¹⁶ Se Sandgren, Claes, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentation, 4 u., Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2018, s. 48 [cit. Sandgren, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare].

¹⁷ Se Kleineman, Rättsdogmatisk metod, s. 37.

¹⁸ Se Sandgren, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, s. 49.

¹⁹ Se Sandgren, Claes, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, Tidskrift for Rettsvitenskap, Vol. 118, nr 4-5, 2005, s. 651 f. [cit. Sandgren, Är rättsdogmatiken dogmatisk?].

aktuell.²⁰ Syftet med uppsatsen är att tolka och analysera olika rättskällor för att utreda gällande rätt vilket, trots att den språkliga associationen av begreppet är föremål för olika uppfattningar, får anses innefattas i den rättsdogmatiska metoden.²¹

Utgångspunkten vid tolkningen av bestämmelserna i GDPR, såsom vid tolkningen av övriga rättsakter, får anses vara förordningens ordalydelse.²² I och med att det finns ett flertal officiella språkversioner av unionsrättsakterna kan det finnas betydelskillnader mellan versionerna. EU-domstolen har konstaterat att det finns skäl att tolka bestämmelser med osäker innebörd mot bakgrund av de övriga officiella språkversionerna för att främja enhetligheten i gemenskapsrätten.²³ Därför kan det finnas skäl att undersöka fler språkversioner om en bestämmelse ter sig svårtolkad eftersom betydelsen kan komma att framgå i en annan version.²⁴

För besvarandet av uppsatsens frågeställningar krävs även hänsyn till vissa för EU-rätten typiska särdrag, däribland den teleologiska ändamålstolkningen som EU-domstolen särskilt förknippas med.²⁵ Tolkningsmetoden ska främst användas när bestämmelsens ordalydelse eller dess kontextuella sammanhang är oklart. Flertalet bestämmelser inom EU-rätten är oprecisa vilket innebär att en användning av den teleologiska tolkningsmetoden i vissa fall krävs för att fylla ut luckor i unionsrätten.²⁶ I avsaknad av vägledande rättspraxis kan en undersökning av syftet bakom den särskilda jurisdiktionsregeln i GDPR ge en bild av hur den framtida tolkningen kan komma att se ut. En utgångspunkt är att vända sig till förordningens skäl vilka i vissa fall förtydligar hur en bestämmelse ska tolkas. Skälen är inte normativa, men kan användas för att utreda motiven bakom enskilda bestämmelser.²⁷ Vid tolkningen kommer skälen till Dataskyddsdirektivet, GDPR och Bryssel Ia-förordningen till viss del att jämföras med varandra för att utreda likheter och skillnader i formuleringarna. Skälen är som sagt inte bindande, men kan ge viss vägledning i hur bestämmelserna

²⁰ Se Sandgren, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, s. 654.

²¹ Se Kleineman, *Rättsdogmatisk metod*, s. 26.

²² Se Hellner, Michael, *Rom II-förordningen: Tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2014, s. 38 [cit. Hellner, *Rom II-förordningen*].

²³ Se mål C-347/08, *”Vorarlberger Gebietskrankenkasse”*, punkt 26.

²⁴ Se Hellner, *Rom II-förordningen*, s. 39.

²⁵ Se Hettne, Jörgen & Otken Eriksson, Ida (red.), *EU-rättslig metod: teori och genomslag i svensk rättstillämpning*, 2 u., Norstedts Juridik, Visby, 2011, s. 158 [cit. Hettne & Otken Eriksson, *EU-rättslig metod*].

²⁶ Se Hettne & Otken Eriksson, *EU-rättslig metod*, s. 168.

²⁷ Se Hellner, *Rom II-förordningen*, s. 40.

kan komma att tillämpas.²⁸ Vid tolkningen av bestämmelserna är det alltid av vikt att beakta unionsrättens övergripande målsättningar och systematik då dessa ska återspeglas i förordningarna.²⁹

På grund av beaktandet av de typiska egenskaper som kännetecknar EU-rätten och de tolkningsmetoder EU-domstolen använder sig av skulle uppsatsen kunna sägas innehålla inslag av en specifikt EU-rättslig metod.³⁰ Med utgångspunkten att man inom ramen för den rättsdogmatiska metoden ska systematisera relevant material och analysera tänkbara lösningar bör dock elementen i den EU-rättsliga metoden innefattas i en rättsdogmatisk framställning.

I uppsatsen återfinns referenser till ett antal bestämmelser och avgöranden avseende andra förordningar än de som är föremål för uppsatsens frågeställningar. Bland annat refereras till *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg* [cit. Arvsförordningen] och *Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000* [cit. Bryssel II-förordningen] avseende tolkningen av begreppet ”hemvist”. EU-domstolen har i relativt stor utsträckning använt sig av analogitolkningar mellan olika unionsrättsliga områden.³¹ Andra förordningar kan således ge viss vägledning i hur begrepp kan tolkas, men det är inte självklart att begrepp inom ett område alltid får samma innebörd inom ett annat område varför hänvisningar till andra unionsrättsakter sker med försiktighet.

EU-domstolens förhandsavgöranden har stor betydelse för tolkningen av unionens rättsakter och kommer därmed tillmätas stor betydelse i uppsatsen. EU-domstolen har vid flertalet tillfällen belyst vikten av kontinuitet mellan Bryssel Ia-förordningen, den gamla Bryssel I-förordningen och Brysselkonventionen. Domstolen har i flertalet avgöranden förklarat äldre praxis giltig även vid tolkningen av nyare bestämmelser när de berörda bestämmelserna varit likalydande.³² I denna uppsats återfinns praxis avseende den gamla Bryssel I-förordningen och Brysselkonventionen eftersom avgörandena tillmätts stor betydelse för tolkningen av de i Bryssel Ia-förordningen aktuella reglerna.³³ Förutom EU-domstolens förhandsavgöranden beaktas till viss del generaladvokaternas förslag till

²⁸ Se *Gemensam praktisk handledning från Europaparlamentet, rådet och kommissionen för personer som deltar i utformningen av Europeiska unionens lagtexter*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2015, s. 31.

²⁹ Se Ramberg m.fl., *Rättskällor*, s. 31.

³⁰ Se Hettne & Otken Eriksson, *EU-rättslig metod*, s. 159.

³¹ Se Hettne & Otken Eriksson, *EU-rättslig metod*, s. 165 f.

³² Se t.ex. mål C-533/07, ”*Falco Privatstiftung*”, punkt 48 f. och mål C-167/00, ”*Henkel*”, punkt 49.

³³ Skäl 34 Bryssel Ia-förordningen.

avgörande. Deras uppgift är att vid domstolen ”*lägga fram motiverade yttranden i ärenden*”.³⁴ Förslagen är inte bindande och har inte samma rättskällevärde som EU-domstolens förhandsavgöranden, men de kan ändå få praktisk betydelse eftersom förslagen ofta innehåller en omfattande argumentation för olika aspekter av målet som inte framgår i förhandsavgörandet.³⁵

I avsaknad av praxis gällande tillämpningen av bestämmelserna i GDPR kommer praxis rörande tillämpningen av Dataskyddsdirektivet till viss del att analyseras. Ett antal avgöranden härrör från EU-domstolens tidigare bedömningar av lagvalsbestämmelsen i Dataskyddsdirektivet.³⁶ Rättsfallen rör inte jurisdiktion, men behandlar uttryck och ändamål i Dataskyddsdirektivet som nu återfinns i GDPR och kan ha betydelse för tolkningen framöver.³⁷

I materialet återfinns ett antal hänvisningar till den svenska propositionen om en ny dataskyddslag.³⁸ Propositionen kan ge vägledning i hur förordningen tolkas i svensk rätt, men då förordningens bestämmelser ska ges en EU-autonom tolkning behöver inte propositionen nödvändigtvis stämma överens med hur GDPR slutligen kommer att tolkas. Den svenska propositionen används därför endast för att analysera olika tänkbara tolkningsmöjligheter.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av sex kapitel vilka tillsammans ska besvara de aktuella frågeställningarna. Det första kapitlet ger en bakgrund till ämnesvalet och en presentation av frågeställningarna. För att kontextualisera frågeställningarna och tydliggöra eventuella skillnader behandlas ett antal typfall och tidigare avgöranden från EU-domstolen genomgående under uppsatsen. Särskilt återkommer frågan om dataskyddsöverträdelse på sociala nätverk och dataskyddsöverträdelse där såväl den registrerade som den personuppgiftsansvarige är fysiska personer.

Det andra kapitlet syftar till att ge läsaren en introduktion till EU-rättens dataskydd och vilka frågeställningar som särskilt kan aktualiseras vid dataskyddsöverträdelse. För att ge en översiktlig bakgrund till varför GDPR antogs ges en kort redogörelse av Dataskyddskonventionen och

³⁴ Artikel 252(2) Funktionsfördraget.

³⁵ Se Hettne & Otken Eriksson, EU-rättslig metod, s. 117 f.

³⁶ Se t.ex. mål C-131/12, ”*Google Spain*” och mål C-230/14, ”*Weltimmo*”. För redogörelse av målen se nedan kap. 3.1.2.

³⁷ Jfr. artikel 94.2 GDPR, ”*Hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till denna förordning*”. Enligt min tolkning talar formuleringen för att bedömningen av villkor som tidigare återfanns i Dataskyddsdirektivet i vart fall ska beaktas vid tolkningen av likalydande bestämmelser i GDPR.

³⁸ Prop. 2017/18:105.

Dataskyddsdirektivet. Kapitlet innehåller även en redogörelse för ett antal begrepp som är av vikt för tillämpningen av GDPR och de rättigheter fysiska personer har vid dataskyddöverträdelser.

Det tredje kapitlet syftar till att ge läsaren en djupare inblick i det dataskydd som fysiska personer tillräknas genom GDPR. Inledningsvis behandlas det materiella och territoriella tillämpningsområdet vilket även har betydelse för tolkningen av jurisdiktionsregeln i GDPR. Den största delen av det tredje kapitlet ägnas åt en tolkning av domstols behörighet inom ramen för GDPR. Tolkningen avser den jurisdiktionsregel som återfinns i GDPR, men även huruvida det finns någon möjlighet att avtala om behörig domstol inom ramen för GDPR. Tolkningen sker mot bakgrund av förordningens syften samt i vissa hänseenden mot bakgrund av EU-domstolens praxis avseende det nu upphävda Dataskyddsdirektivet.

Det fjärde kapitlet syftar till att besvara frågan huruvida Bryssel Ia-förordningen kan tillämpas vid dataskyddöverträdelser och om förordningen kan ses som ett alternativ till GDPR. Min bedömning är att den allmänna jurisdiktionsregeln och de särskilda jurisdiktionsreglerna avseende konsumenter och skadestånd utanför avtalsförhållanden i särskilt hög grad kan aktualiseras vid dataskyddöverträdelser varför dessa undersöks inom ramen för uppsatsen.³⁹ Kapitlet innehåller först en utredning av förordningens syften och tillämpningsområde samt huruvida dataskyddöverträdelser kan omfattas av tillämpningsområdet. Därefter innehåller kapitlet en redogörelse för de valda jurisdiktionsreglerna och ett antal bedömningar EU-domstolen har gjort vid dataskyddstvister innan GDPR började tillämpas.

Det femte kapitlet syftar till att analysera den utredning som har företagits i uppsatsen. Kapitlet är uppdelat i tre delanalyser där den första delen behandlar likheter och skillnader mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen avseende syften, tillämpningsområden och jurisdiktionsbestämmelserna. Den andra delanalysen rör den praktiska tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR och vad utgången i ett antal mål hade kunnat bli om GDPR hade tillämpats när målen avgjordes. Den tredje delanalysen behandlar frågeställningen om förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen.

Det sjätte kapitlet syftar till att ge läsaren en kortare sammanfattning av de slutsatser som kan dras från den tidigare framställningen. Vidare återfinns i detta kapitel ett antal avslutande reflektioner över vilka eventuella konsekvenser de utökade jurisdiktionsmöjligheterna i GDPR medför.

³⁹ Motivering till valet av dessa jurisdiktionsregler återfinns nedan i kapitel 4.1.

2. Introduktion till EU-rättens dataskydd

2.1 Dataskyddskonventionen och Dataskyddsdirektivet

Dataskyddsfrågorna har kontinuerligt behandlats inom EU vilket har resulterat i ett antal rättsakter innan dagens dataskyddsförordning trädde i kraft. Dataskyddskonventionen öppnades för undertecknande redan år 1981 och innehåller principer för att säkerställa att individens grundläggande fri- och rättigheter respekteras vid hanteringen av personuppgifter exempelvis genom att uppgifterna inte får hanteras längre än nödvändigt.⁴⁰ Dessa principer har lagt grunden för bestämmelserna i Dataskyddsdirektivet.⁴¹ Dataskyddskonventionen är fortfarande gällande, men med den ökade digitaliseringen uppstår nya utmaningar avseende integritetsskyddet. För att modernisera och förbättra Dataskyddskonventionen har ett ändringsprotokoll öppnats för undertecknande.⁴² Har ett tredjeland anslutit sig till Dataskyddskonventionen ska de skyldigheter som följer av konventionen och dess tilläggsprotokoll beaktas vid tillämpningen av GDPR.⁴³

Det nu upphävda Dataskyddsdirektivet antogs år 1995 med syftet att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med personuppgiftsbehandling. Artikel 1 Dataskyddsdirektivet stadgar även ett förbud mot restriktioner beträffande det fria flödet av personuppgifter mellan medlemsstaterna. Vad gäller Dataskyddsdirektivets internationellt privaträttsliga aspekter kan nämnas att det fanns en uttrycklig lagvalsregel i Dataskyddsdirektivets artikel 4, men inte några regler om jurisdiktion.

I artikel 22 Dataskyddsdirektivet föreskrevs en rätt till rättslig prövning vid kränkningar av de rättigheter som skyddas av den nationella lagstiftningen som är tillämplig på ifrågavarande behandling. I artikeln framgick att det ska finnas flera rättsmedel tillgängliga, såväl administrativa som rättsliga förfaranden, men vilken domstol som skulle vara behörig vid det rättsliga förfarandet framgick inte.⁴⁴

Tillämplig lag enligt Dataskyddsdirektivet var enligt huvudregeln i artikel 4 nationell rätt i den medlemsstat där den registreringsansvarige är etablerad om behandlingen utförs som ett led i verksamheten. Även om den stat vars lag ska tillämpas oftast är densamma som den stat som är behörig att pröva tvisten går det inte att dra slutsatsen att så alltid är fallet.⁴⁵ Istället för att göra en indirekt tolkning av lagvalsregeln för att avgöra vilken medlemsstat som var behörig att pröva internationella

⁴⁰ Artikel 1 och 5 Dataskyddskonventionen.

⁴¹ Se Beyer m.fl., GDPR, s. 23.

⁴² Ingressen till Ändringsprotokoll (CETS 223) Dataskyddskonventionen.

⁴³ Skäl 105 GDPR.

⁴⁴ Se Brkan, Data protection and European private international law, s. 259 f.

⁴⁵ Yttrande 8/2010 av Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd, s. 10.

dataskyddsvister fick man vända sig till allmänna behörighetsregler, där särskilt Bryssel Ia-förordningen spelat en stor roll.⁴⁶

2.2 Varför antogs GDPR?

Föregångaren till GDPR hade formen av ett direktiv och var således bindande för alla medlemsstater, men uppgiften att införliva direktiv i nationell rätt lämnades till medlemsstaterna.⁴⁷ Genomförandet och tillämpningen av Dataskyddsdirektivet har skiljt sig åt mellan medlemsstaterna vilket har inneburit att fysiska personer har åtnjutit varierande skyddsnivåer vid behandlingen av deras personuppgifter.⁴⁸ I meddelandet om ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU konstaterade EU-kommissionen att Dataskyddsdirektivet inneburit ett stort framsteg för skyddet av personuppgifter, men att den snabba tekniska utvecklingen och globaliseringen medfört nya utmaningar för skyddet av personuppgifter.⁴⁹ EU-kommissionen framhöll att det är av stor vikt att enskilda får tillgång till och kan välja att korrigera, utplåna eller blockera sina personuppgifter om det inte finns lagstadgade välmotiverade skäl som talar mot detta. Dessa rättigheter har funnits redan under tiden Dataskyddsdirektivet varit i kraft, men bristen på enhetlighet har inneburit att det varit lättare att åberopa dessa rättigheter i vissa medlemsstater.⁵⁰ Av den anledningen beslutade EU-kommissionen att se över dataskyddsregleringen och undersöka möjligheterna att skärpa skyldigheterna vid personuppgiftsbehandling och säkra enskildas rättigheter och möjlighet till faktisk kontroll av sina uppgifter.⁵¹ Detta var startskottet för den dataskyddsreform som år 2012 resulterade i ett förslag till en allmän uppgiftsförordning.⁵² I förslaget angavs att en förordning är det lämpligaste instrumentet för att uppnå den eftersträvade enhetligheten mellan medlemsstaterna och tillförsäkra större rättssäkerhet åt parterna.⁵³ Efter år av intensiva förhandlingar mellan medlemsstaterna antogs sedan GDPR den 27 april 2016 vilket medförde nya utmaningar inom den europeiska dataskyddsramen.⁵⁴

⁴⁶ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 12.

⁴⁷ Artikel 288 Funktionsfördraget.

⁴⁸ Skäl 9 GDPR.

⁴⁹ KOM(2010) 609 Slutlig: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU, s. 2.

⁵⁰ KOM(2010) 609 Slutlig: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU, s. 7.

⁵¹ KOM(2010) 609 Slutlig: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU, s. 8.

⁵² Kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter: allmän uppgiftsförordning (KOM(2012) 11 slutlig) [cit. KOM(2012) 11 Slutlig: förslag till allmän uppgiftsförordning].

⁵³ KOM(2012) 11 Slutlig: förslag till allmän uppgiftsförordning, s. 5 f.

⁵⁴ Se Beyer m.fl., GDPR, s. 27.

Bestämmelserna i GDPR ska underlätta för fysiska personer att ta kontroll över sina personuppgifter och möjliggöra ett effektivt rättsmedel om man utsatts för felaktig personuppgiftsbehandling.⁵⁵ Rätten till ett effektivt rättsmedel stadgas i artikel 79.1 GDPR och innefattar bland annat möjligheten att direkt föra talan mot den personuppgiftsansvarige. Rätten att väcka talan vid domstol är inte beroende av att den registrerade först har uttömt andra möjligheter såsom att klaga till en tillsynsmyndighet.⁵⁶

Det första av de två grundläggande syftena med GDPR är att tillförsäkra fysiska personers grundläggande rättighet till skydd vid personuppgiftsbehandlingen. Det andra syftet är att skapa förutsättningar för ett fritt flöde av personuppgifter inom EU.⁵⁷ I skälen till GDPR anges att personuppgiftsbehandlingen ska utformas så att den tjänar människor, men rätten till skydd av personuppgifter är inte absolut. För att förstå, tolka och tillämpa bestämmelserna i GDPR är det av vikt att göra en avvägning mellan skyddet av personuppgifter och övriga grundläggande rättigheter.⁵⁸ EU-domstolen har tidigare gjort en avvägning mellan principerna i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) i mål C-131/12 (*Google Spain*) där den enskildas rätt till skydd av sina personuppgifter ställdes mot Googles näringsfrihet och internetanvändarnas informationsfrihet.⁵⁹

2.3 Viktiga begrepp i dataskyddsrätten

2.3.1 Personuppgiftsbehandling

GDPR är endast tillämplig när den behandlade informationen i fråga innehåller personuppgifter. Begreppet personuppgifter definieras i artikel 4.1 GDPR som *”varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person, varvid en identifierbar fysisk person är en person som direkt eller indirekt kan identifieras särskilt med hänvisning till en identifierare som ett namn, ett identifikationsnummer, en lokaliseringssuppgift eller onlineidentifikatorer eller en eller flera faktorer som är specifika för den fysiska personens fysiska, fysiologiska, genetiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet”*. All data som kan härledas till en fysisk person, den registrerade, innefattas i begreppet vilket innebär att exempelvis e-postadresser där en fysisk person kan identifieras utgör en personuppgift.⁶⁰ Begreppet omfattar även indirekta uppgifter även om de måste kombineras

⁵⁵ Holtz, Hajo Michael, *Den nya allmänna Dataskyddsförordningen – några anmärkningar*, Svensk Juristtidning 2018, s. 254 f. [cit. Holtz, *Den nya allmänna Dataskyddsförordningen*].

⁵⁶ Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, s. 7.

⁵⁷ Artikel 1 GDPR.

⁵⁸ Skäl 4 GDPR.

⁵⁹ För en redogörelse av mål C-131/12, *Google Spain*, se kap. 3.1.2.

⁶⁰ Beyer m.fl, GDPR, s. 44.

med andra uppgifter för att identifiera den fysiska personen.⁶¹ I skäl 26 GDPR framgår att alla hjälpmedel vilka, direkt eller indirekt, rimligen kan komma att nyttjas för att identifiera den fysiska personen ska beaktas vid avgörande om den fysiska personen är identifierbar.

Om den aktuella informationen innehåller personuppgifter krävs, för att GDPR ska bli tillämplig, att hanteringen utgör en personuppgiftsbehandling i förordningens mening. Behandlingen omfattar alla skeden av informationshanteringen såsom insamling, bearbetning, lagring och radering.⁶² Även så kallad profilering utgör personuppgiftsbehandling och måste utföras i enlighet med samtliga bestämmelser i GDPR. Begreppet profilering definieras i artikel 4.4 GDPR som *”varje form av automatisk behandling av personuppgifter som består i att dessa personuppgifter används för att bedöma vissa personliga egenskaper hos en fysisk person, i synnerhet för att analysera eller förutsäga denna fysiska persons arbetsprestationer, ekonomiska situation, hälsa, personliga preferenser, intressen, pålitlighet, beteende, vistelseort eller förflyttningar”*. För att utgöra profilering är det avgörande att syftet med klassificeringen är att bedöma enskildas personliga egenskaper eller beteendemönster.⁶³

Ett klassiskt fall av profilering sker vid privatpersoners användande av sociala medier. Vid användning av Facebook samlas bland annat information om hur enskilda *”använder produkter, vilken typ av innehåll personen tittar på eller interagerar med, åtgärder personen utför och vilka personen interagerar med”*. Facebook använder informationen för att *”anpassa det flöde personen ser och för att ge förslag på produkter eller evenemang personen kan vara intresserad av”*.⁶⁴

Ett annat exempel på profilering kan vara att konsumenter till finansbolag delas in i kategorier beroende på deras bakgrund, var de bor och hur deras ekonomi ser ut och ges ett individuellt betyg utifrån deras finansiella sårbarhet.⁶⁵ Profilering i sig är inte otillåtet enligt GDPR, men den registrerade har rätt att *”inte bli föremål för ett beslut som enbart grundas på automatiserad behandling, inbegripet profilering, vilket har rättsliga följder för honom eller henne”*.⁶⁶ Detta innebär att konsumentprofilering baserat på finansiell sårbarhet inte får medföra ett automatiskt beslut på enskildas kreditansökan.

⁶¹ Artikel 4.1 GDPR.

⁶² Se Beyer m.fl., GDPR, s. 46. Mer om kriterierna för att den aktuella behandlingen ska omfattas i det materiella tillämpningsområdet i kapitel 3.1.1.

⁶³ Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd, *Riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordning (EU) 2016/679 (WP251rev.0)*, s. 7 [cit. Artikel 29-gruppen, riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering].

⁶⁴ Facebook (utg.), *Datapolicy*, 2018, ”<https://www.facebook.com/about/privacy/update>”, lydelse den 11 december 2018.

⁶⁵ Exemplet är hämtat från Artikel 29-gruppen, riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering, s. 11.

⁶⁶ Artikel 22.1 GDPR.

2.3.2 Den personuppgiftsansvarige

Den personuppgiftsansvarige är primärt ansvarig för att bestämmelserna i GDPR åtföljs och intar därför en central roll i förordningen. Den personuppgiftsansvarige definieras i artikel 4 GDPR som ”*en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ som ensamt eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter*”. Den personuppgiftsansvarige bestämmer för vilka ändamål personuppgiftsbehandlingen ska ske och hur det ska gå till. Det är inte möjligt att avtala bort ansvaret för behandlingen utan den som har den faktiska bestämmanderätten över personuppgiftsbehandlings syfte och medel är att anse som personuppgiftsansvarig.⁶⁷ Att avgöra vem som är personuppgiftsansvarig kan vara enkelt (exempelvis en arbetsgivare i förhållande till arbetstagare) eller mer komplicerat (exempelvis vid försäljning av varor online där flera underleverantörer utför olika tjänster). Vid bedömningen vem, eller vilka, som är att anse som personuppgiftsansvariga behöver man göra en totalbedömning över vem som faktisk har kontroll över personuppgiftsbehandlingen.⁶⁸

I mål C-210/16 (*”Facebook Fanpage”*) besvarade EU-domstolen frågan huruvida ett företag som skapat en så kallad Fanpage kan anses gemensamt personuppgiftsansvarig med det sociala nätverket som tillhandahåller tjänsten. Som administratör av en Fanpage kunde företaget med hjälp av funktionen *”Facebook Insights”* få anonym statistik om besökarna av företagets Fanpage. Funktionen tillhandahölls kostnadsfritt av Facebook till fastställda villkor som inte kunde ändras. Den aktuella personuppgiftsbehandlingen bestod av att Facebook använde sig av så kallade cookies för att spara information i användarnas webbläsare. Facebook kunde sedan ta emot, registrera och behandla de uppgifter som lagrades och användas uppgifterna för att ge statistik till administratören av aktuell fanpage. Varken företaget i det aktuella målet, *Wirtschaftsakademie*, eller Facebook hade informerat om användningen av cookies eller den efterföljande personuppgiftsbehandlingen.⁶⁹ Omständigheten att någon använder sig av Facebook är visserligen inte tillräckligt för att bli medansvarig för det sociala nätverkets personuppgiftsbehandling. Genom att skapa sidan godkände administratören Facebooks användning av cookies och bidrog dessutom till personuppgiftsbehandlingen genom att fastställa vilka kriterier statistiken skulle upprättas efter och vilka kategorier av personer Facebook skulle samla in uppgifter om. Därtill kunde administratören begära att erhålla särskilda uppgifter om målgruppen bland annat avseende *”geografisk placering, ålder, kön, yrke, relationer, intressen och köpmönster online”* så att administratören bättre kan rikta den information som erbjuds. Att statistiken administratören fick ta del av var i anonymiserad form spelade ingen roll eftersom sammanställningen var beroende av att användarnas uppgifter behandlades. Dessutom krävs det inte att alla aktörer med gemensamt ansvar har

⁶⁷ Beyer m.fl., GDPR, s. 51.

⁶⁸ Beyer m.fl., GDPR, s. 53 f.

⁶⁹ Se mål C-210/16, *”Facebook Fanpage”*, punkt 15.

tillgång till de berörda personuppgifterna. Mot bakgrund av dessa omständigheter konstaterade EU-domstolen att administratören av en fanpage medverkar till att fastställa ändamålen och medlen för personuppgiftsbehandlingen från besökarna och därmed ska betraktas som medansvarig för personuppgiftsbehandlingen.⁷⁰ Ett gemensamt personuppgiftsansvar innebär däremot inte nödvändigtvis att alla aktörer har samma ansvar för personuppgiftsbehandlingen. Ansvaret för var och en ska bedömas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet.⁷¹

2.4 Vilka rättigheter har den registrerade vid en dataskyddsöverträdelse?

Om en registrerad anser att dennes rättigheter enligt GDPR har åsidosatts till följd av en felaktig personuppgiftsbehandling ska den registrerade ha rätt till ett effektivt rättsmedel.⁷² Har den registrerade lidit skada på grund av överträdelsen ska personen, enligt artikel 82.1 GDPR, ha rätt till skadestånd från den personuppgiftsansvarige. I skälen till GDPR framgår att *”den personuppgiftsansvarige bör ersätta all skada som en person kan komma att lida till följd av behandling som strider mot denna förordning”* och att begreppet skada ska *”tolkas brett mot bakgrund av domstolens rättspraxis på ett sätt som fullt ut återspeglar denna förordnings mål”*.⁷³ Om den personuppgiftsansvarige kan bevisa att den inte på något sätt ansvarat för händelsen som orsakade skadan befrias denne från skadeståndsskyldighet.⁷⁴ Bestämmelsen ger uttryck för en omvänd bevisbörda där den personuppgiftsansvarige, om den registrerade har visat att den lidit skada, måste bevisa att den inte på något sätt ansvarat för behandlingen som har orsakat skadan.⁷⁵

Även om begreppet skada ska tolkas brett behöver alla överträdelser av GDPR inte nödvändigtvis innebära att den registrerade lider skada. Artikel 79.1 stadgar att den registrerade ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel när dennes rättigheter enligt GDPR har åsidosatts vilket kan tala för att den registrerade även ska ges möjligheten att väcka förbudstalan mot en behandling som visserligen inte orsakat skada, men som trots det inte varit förenlig med GDPR.⁷⁶

Den registrerade har i vart fall rätt att väcka skadeståndstalan mot den personuppgiftsansvarige om personen lidit skada på grund av överträdelser av GDPR.⁷⁷ Ett vanligt förekommande fall är att

⁷⁰ Se mål C-210/16, *”Facebook Fanpage”*, punkt 35 f.

⁷¹ Se mål C-210/16, *”Facebook Fanpage”*, punkt 43.

⁷² Artikel 79.1 GDPR.

⁷³ Skäl 146 GDPR.

⁷⁴ Artikel 82.3 GDPR.

⁷⁵ Se Beyer m.fl., GDPR, s. 332.

⁷⁶ Se Holtz, Den nya allmänna Dataskyddsförordningen, s. 262.

⁷⁷ Artikel 82.1 GDPR.

personuppgiftsbehandlingen på sociala nätverk brister. Dataskyddsöverträdelsen kan bestå i att det sociala nätverket brister i skyddet av användarkonton med följden att obehöriga lyckas ta del av enskildas personuppgifter. Ett annat exempel kan vara att det sociala nätverket samlar in och delar data utan samtycke. Att fysiska personers rättigheter ska förstärkas och förtydligas genom GDPR kan innebära att det framöver blir vanligare med tvister avseende påstådda dataskyddsöverträdelser. Det har dock förekommit processer avseende dataskyddsöverträdelser även innan GDPR började tillämpas. Så var exempelvis fallet i mål C-498/16 (*”Schrems”*) vilket rörde den österrikiske medborgaren Maximilian Schrems som har blivit känd för att han vid flertalet gånger väckt talan mot Facebook för påstådda dataskyddsöverträdelser. Vid processerna har han krävt att avtalsbestämmelser ska ogiltigförklaras och att Facebook ska förpliktigas att betala skadestånd till honom och andra registrerade.⁷⁸

Värt att notera är att GDPR kan bli tillämplig även när den personuppgiftsansvarige är en fysisk person.⁷⁹ Situationer där både den registrerade och den personuppgiftsansvarige är fysiska personer och den registrerade inte nödvändigtvis befinner sig i en svagare position än den personuppgiftsansvarige kan komma att bli aktuella.⁸⁰ Idag behandlas personuppgifter exempelvis vid publiceringar på bloggar vilket innebär att bloggaren, även om denne är en privatperson, måste följa bestämmelserna i GDPR.⁸¹ Ett konkret exempel från det nu upphävda Dataskyddsdirektivet återfinns i mål C-101/01 (*”Bodil Lindqvist”*). I målet hade en konfirmandlärare lagt ut skämtsamma beskrivningar av arbetskollegor på en hemsida. Beskrivningarna innehöll telefonnummer, familjeförhållanden och andra uppgifter såsom att en av kollegorna skadat foten och var deltidssjukskriven. Konfirmandlärarens omnämnande av kollegorna på hemsidan utgjorde enligt EU-domstolen sådan behandling av personuppgifter som omfattades av Dataskyddsdirektivet.⁸²

Talan rörande skadestånd ska enligt artikel 82.6 tas upp vid de domstolar som är behöriga enligt artikel 79.2, det vill säga vid domstolen i den medlemsstat där den personuppgiftsansvarige är etablerad eller där den registrerade har sin hemvist.

⁷⁸ Se bland annat mål C-498/16, *”Schrems”*, punkt 15.

⁷⁹ Artikel 4.7 GDPR.

⁸⁰ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 29.

⁸¹ Se Holtz, *Den nya allmänna Dataskyddsförordningen*, s. 244.

⁸² Se mål C-101/01, *”Bodil Lindqvist”*, punkt 27.

3. Dataskyddet idag - GDPR

3.1 Tillämpningsområde

3.1.1 Materiellt tillämpningsområde

GDPR ska tillämpas på *”helt eller delvis automatiserad behandling av personuppgifter samt på annan behandling av personuppgifter som ingår eller kommer att ingå i ett register”*.⁸³ Tillämpningsområdet omfattar även insamling som sker manuellt för att sedan matas in i ett IT-system för lagring, eftersom en del av personuppgiftsbehandlingen sker automatiskt. All elektronisk behandling omfattas oavsett vilken teknisk plattform som utför behandlingen (exempelvis datorer, mobiltelefoner och diverse maskiner utrustade med internet).⁸⁴ Ordagrant tycks begreppet ”personuppgiftsbehandling” avse bearbetningen av personuppgifter, men begreppet innefattar även insamling, lagring och radering.⁸⁵

Från tillämpningsområdet undantas personuppgiftsbehandling på områden där EU inte har någon kompetens, där det finns unionsrättslig speciallagstiftning eller där bedömningen gjorts att ingen reglering är nödvändig.⁸⁶ Från tillämpningsområdet undantas även fysiska personers behandlingar av rent privat natur eller personuppgiftsbehandlingar som har samband med personens hushåll. Detta hushållsundantag återfinns i artikel 2.2c GDPR och kan enligt skäl 18 exempelvis utgöra *”korrespondens och innehav av adresser, aktivitet i sociala nätverk och internetverksamhet i samband med sådan verksamhet”*. Att ordet *kan* används har betydelse eftersom personuppgiftsbehandlingar på internet inte alltid undantas från tillämpningsområdet även fast behandlingen inte har yrkes- eller affärsmässig karaktär. Formuleringen är densamma som i Dataskyddsdirektivet vilket talar för att EU-domstolens tidigare praxis avseende hushållsundantaget gäller även vid tolkningen av GDPR.⁸⁷ I målet *”Bodil Lindqvist”* gjorde EU-domstolen en restriktiv bedömning av hushållsundantaget och fastslog att det enbart ska avse verksamhet som utgör en del av enskildas privat- eller familjeliv. Bodil Lindqvist hade offentliggjort personuppgifter på internet och därigenom gjort dem åtkomliga för ett obestämt antal personer med konsekvensen att hennes personuppgiftsbehandling inte kunde omfattas undantaget.⁸⁸ Även om personuppgiftsbehandling är undantagen, till exempel när den sker i stängda grupper på sociala

⁸³ Artikel 2 GDPR.

⁸⁴ Se Beyer m.fl., GDPR, s. 63 f.

⁸⁵ Se ovan, kap. 2.3.1.

⁸⁶ Se Holtz, Den nya allmänna Dataskyddsförordningen, s. 244.

⁸⁷ Jfr. Prop. 2017/18:105 s. 29.

⁸⁸ Se mål C-101/01, *”Bodil Lindqvist”*, punkt 47.

medier, är GDPR tillämplig för de personuppgiftsansvariga som tillhandahåller den utrustning som är nödvändig för aktiviteten.⁸⁹

I GDPR finns ett antal så kallade ”öppningsklausuler” vilka ger medlemsstaterna utrymme att komplettera förordningens bestämmelser med nationell lagstiftning.⁹⁰ De flesta öppningsklausuler är utformade så att medlemsstaterna ska tillhandahålla vissa specifika regler, men vissa ger ett betydande handlingsutrymme vilket är avvikande från hur europeiska förordningar brukar utformas. Ett tänkbart problem med öppningsklausulerna är att medlemsstaterna kan tolka klausulerna på olika sätt med följden att kompletterande lagstiftning skiljer sig åt mellan medlemsstaterna.⁹¹

En relevant fråga för uppsatsen är om nationell domstol kan bli behörig genom jurisdiktionsregeln i GDPR när rättigheter härrörande från nationell dataskyddslag har kränkts. I artikel 79.1 GDPR stadgas att ”*varje registrerad som anser att hans eller hennes rättigheter enligt denna förordning har åsidosatts som en följd av att hans eller hennes personuppgifter har behandlats på ett sätt som inte är förenligt med denna förordning ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel*”. Ordagrant tycks artikeln åsyfta enbart de rättigheter som härrör från GDPR utan något utrymme för nationell lagstiftning. I skäl 146 anges att behandling som strider mot nationella bestämmelser som närmare specificerar bestämmelserna i GDPR ska omfattas av tillämpningsområdet. Den registrerades rätt att föra skadeståndstalan mot den personuppgiftsansvarige bör alltså även inkludera kränkningar av kompletterande nationella dataskyddslagar om dessa enbart specificerar bestämmelserna i GDPR. Övriga nationella bestämmelser bör inte omfattas av tillämpningsområdet eftersom de tillför rättigheter som inte härrör från GDPR.⁹²

3.1.2 Territoriellt tillämpningsområde

Det territoriella tillämpningsområdet kan sägas vara uppdelat i två delar vilka ger uttryck för etablerings- och effektlandsprincipen. Artikel 3.1 GDPR ger uttryck för etableringslandsprincipen och anger att förordningens bestämmelser är tillämpliga på ”*behandling av personuppgifter inom ramen för den verksamhet som bedrivs av en personuppgiftsansvarig som är etablerad i unionen, oavsett om behandlingen utförs i unionen eller inte*”. GDPR ska följaktligen tillämpas endast när behandlingen sker inom ramen för arbetet på personuppgiftsansvarigas verksamhetsställen inom unionen. Det innebär att GDPR inte är tillämplig om personuppgiftsbehandlingen endast sker inom ramen för arbetet på ett verksamhetsställe i tredjeland, oavsett om den personuppgiftsansvarige även har verksamhetsställen

⁸⁹ Skäl 18 GDPR.

⁹⁰ Holtz, Den nya allmänna Dataskyddsförordningen, s. 242.

⁹¹ Wagner, Julian & Benecke, Alexander, *National Legislation within the Framework of the GDPR: Limits and Opportunities of the Member State Data Protection Law*, vol. 2:3, European Data Protection Law Review, 2016, s. 357.

⁹² Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR, s. 25.

inom EU.⁹³ Verksamhetsställen definieras i skäl 22 GDPR som ”*det faktiska och reella utförandet av en stabil struktur*” och ”*den rättsliga formen för en sådan struktur, oavsett om det är en filial eller ett dotterföretag med status som juridisk person, bör inte vara den avgörande faktorn*”. Denna formulering känns igen sedan tidigare och förklarades på likartat sätt i skäl 19 Dataskyddsdirektivet vilket bör innebära att EU-domstolens praxis avseende när personuppgiftsbehandling utförs ”*inom ramen för verksamheten*” fortfarande ska vara vägledande. Kriteriet har ansetts uppfyllt om det finns en någorlunda koppling mellan verksamhetsstället som utför personuppgiftsbehandlingen och arbetet vid det EU-baserade verksamhetsstället.⁹⁴

I mål C-131/12 (*”Google Spain*”) lämnade en spansk medborgare in klagomål då en sökning på hans namn i Google-koncernens sökmotor resulterade i att länkar till gamla tidningsartiklar erhöles. I tidningsartiklarna kunde man läsa om hans tidigare ekonomiska svårigheter. Han begärde att hans personuppgifter skulle tas bort eller döljas från sökresultaten. EU-domstolen hade först att besvara frågan huruvida det sker en personuppgiftsbehandling inom ramen för etableringsställets verksamhet när dotterbolaget Google Spain etablerats för att marknadsföra och sälja reklamutrymme hos sökmotorn och dess verksamhet var riktad mot Spaniens invånare. EU-domstolen konstaterade att kravet var att personuppgiftsbehandlingen utfördes som ett led i verksamheten, inte att behandlingen utfördes vid det specifika etableringsstället, och påpekade att lagstiftaren föreskrivit ett särskilt stort territoriellt tillämpningsområde för att undvika att enskilda personer förvägras det skydd som tillkommer dem enligt Dataskyddsdirektivet.⁹⁵ Mot bakgrund av detta gjorde EU-domstolen bedömningen att personuppgiftsbehandlingar som utförs av en sökmotor med säte i tredjeland, när företaget även har ett verksamhetsställe inom EU, sker inom ramen för det EU-etablerade verksamhetsstället ”*om verksamhetsstället har till syfte att i medlemsstaten marknadsföra och sälja reklamutrymme hos sökmotorn, vilket avser att göra den tjänst som erbjuds av sökmotorn lönsam*”. EU-domstolen konstaterade vidare att den verksamhet som bedrivs av sökmotorn respektive etableringsstället har ett oupplösligt samband eftersom verksamheten som avser marknadsföring och försäljning gör sökmotorn lönsam samtidigt som sökmotorns existens krävs för att marknadsföringen överhuvudtaget ska vara nödvändig.⁹⁶

EU-domstolen har i mål C-230/14 (*”Weltimmo*”) konstaterat att kopplingen till EU kan vara rent virtuell. För att den personuppgiftsansvarige ska anses etablerad i en medlemsstat krävs att den ”*utövar verklig och faktisk verksamhet, även om verksamheten är väldigt liten, med hjälp av en stabil struktur och att*

⁹³ Prop. 2017/18:105 s. 38.

⁹⁴ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR s. 25.

⁹⁵ EU-domstolen hänvisade här till skäl 18-20 Dataskyddsdirektivet.

⁹⁶ Se mål C-131/12, *”Google Spain*”, punkt. 55 f.

den aktuella behandlingen utförs som ett led i verksamheten". En webbplats på medlemsstatens språk, med syfte att sälja fast egendom belägen i medlemsstaten kan vara en indikation på att företaget är etablerad inom medlemsstaten.⁹⁷ EU-domstolen konstaterade vidare i ett senare mål (C-191/15 "Amazon") att omständigheten att ett företags hemsida är tillgänglig i en medlemsstat inte är tillräckligt för att företaget ska anses etablerad i medlemsstaten. Den nationella domstolen måste utvärdera dels stabiliteten hos strukturen, dels om företaget verkligen bedriver verksamhet i den aktuella medlemsstaten för att avgöra om företaget är etablerat i Dataskyddsdirektivets mening.⁹⁸

Huruvida kriteriet etablerad kommer att få samma bedömning inom ramen för GDPR som vid tolkningen av Dataskyddsdirektivet återstår att se. Kriteriet fick en extensiv tolkning för att undvika att enskilda personer hamnade utanför Dataskyddsdirektivets tillämpningsområde.⁹⁹ I och med att det territoriella tillämpningsområdet utvidgas genom införandet av effektlandsprincipen i artikel 3.2 GDPR kanske den extensiva tolkningen inte är nödvändig för att enskilda personer ska tillerkännas ett berättigat skydd.¹⁰⁰ I skäl 9 GDPR anges dock att målen och principerna för Dataskyddsdirektivet alltså är gällande. Min uppfattning är att formuleringen i skälen i kombination med artikel 94.2 GDPR, som stadgar att *"hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till denna förordning"* talar för att EU-domstolens bedömningar av kriterierna i Dataskyddsdirektivet åtminstone bör beaktas vid tolkningen av GDPR. Dessutom talar ett av syftena bakom GDPR, att de registrerades rättigheter ska förstärkas, för att Dataskyddsdirektivets territoriella tillämpningsområde inte ska inskränkas genom införandet av GDPR.¹⁰¹

Den andra delen av det territoriella tillämpningsområdet, effektlandsprincipen, kommer till uttryck i artikel 3.2 GDPR vilken stadgar att förordningen i vissa fall är tillämplig även om den personuppgiftsansvarige inte är etablerad inom EU. Enligt artikel 3.2a GDPR är förordningen tillämplig under förutsättning att behandlingen har anknytning till utbudande av varor eller tjänster till registrerade inom unionen. Man bör, enligt skäl 23 GDPR, fastställa om det är uppenbart att den personuppgiftsansvarige avser att erbjuda tjänster till registrerade inom unionen. En sådan avsikt kan inte fastställas enbart på grund av att det inom unionen går att få åtkomst till den personuppgiftsansvariges hemsida, e-postadress eller andra kontaktuppgifter. Faktorer som kan påverka bedömningen är bland annat användning av ett språk eller valuta som allmänt används i en eller flera medlemsstater med möjlighet att beställa varor och tjänster på detta språk, eller att kunder som befinner sig inom unionen nämns på hemsidan. Dessa kriterier påminner om de som EU-domstolen tidigare har

⁹⁷ Se mål C-230/14, "Weltimmo", punkt. 41.

⁹⁸ Se mål C-191/15, "Amazon", punkt. 76 f.

⁹⁹ Se mål C-131/12, "Google Spain", punkt. 54.

¹⁰⁰ Se Holtz, Den nya allmänna Dataskyddsförordningen, s. 245.

¹⁰¹ Jfr. skäl 11 GDPR.

utvecklat i samband med bedömningar av Bryssel Ia-förordningen och frågan när näringsverksamhet anses riktad till en viss medlemsstat.¹⁰²

GDPR är enligt artikel 3.2b även tillämplig på behandling av personuppgifter när en personuppgiftsansvarig, etablerad utanför EU, övervakar beteenden av registrerade inom EU och den registrerades beteende sker inom unionen. För att avgöra om en viss behandling är att betrakta som övervakning av beteendet bör det fastställas om fysiska personer spåras på internet och om personuppgifterna sedan behandlas för att profilera dem, särskilt för att fatta beslut rörande personen eller för att analysera eller förutse dennes personliga preferenser, beteende och attityder.¹⁰³

Denna kombination av etablerings- och effektlandsprincipen innebär ett utvidgat territoriellt tillämpningsområde i jämförelse med Dataskyddsdirektivet. Bestämmelserna i GDPR är applicerbara antingen om den personuppgiftsansvarige är etablerad inom EU (oavsett om de registrerade har hemvist inom unionen) eller om den personuppgiftsansvarige, etablerad i ett tredjeland, erbjuder tjänster till unionsmedborgare eller bevakar deras beteenden. Detta innebär att bestämmelserna i GDPR i stort sett är applicerbara på internetanvändande över hela världen. Samlar ett företag in och behandlar data såsom e-postadresser, telefonnummer eller kreditkortsinformation rörande unionsmedborgare ska GDPR beaktas.¹⁰⁴ Det återstår ännu att se vad effekten blir av att GDPR innehåller ett vidsträckt extraterritoriellt tillämpningsområde. Det går inte med säkerhet att säga att tredjeländer kommer beakta GDPR eller erkänna och verkställa domar som grundar sig på dess bestämmelser.¹⁰⁵

3.2 Domstols behörighet

3.2.1 Svarandens etableringsort

Jurisdiktionsregeln i GDPR, artikel 79.2, föreskriver två olika möjligheter för den registrerade att väcka talan vid felaktig personuppgiftsbehandling. Den första möjligheten är att väcka talan ”*vid domstolarna i den medlemsstat där den personuppgiftsansvarige är etablerad*”. Det utelämnas huruvida kriteriet den personuppgiftsansvariges etablering innebär att den registrerade kan väcka talan i valfri medlemsstat där

¹⁰² Jfr. De förenade målen C-585/08 och C-144/09, ”*Pammer & Hotel Alpenhof*”, punkt 93. EU-domstolen konstaterade att omständigheter som talar för att en verksamhet är riktad till en eller flera medlemsstater bland annat kan vara att verksamheten är internationell, att annat språk eller valuta används än de som vanligen används där näringsidkaren är etablerad, med möjlighet att genomföra och bekräfta bokningar på detta andra språk.

¹⁰³ Skäl 24 GDPR.

¹⁰⁴ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 29.

¹⁰⁵ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 32.

den personuppgiftsansvarige är etablerad eller om talan måste väckas vid verksamhetsstället där den felaktiga behandlingen har skett.¹⁰⁶

Det är först av vikt att utreda hur ”där svaranden är etablerad” kan tolkas. Om uttrycket ska ges samma betydelse som definitionen av det territoriella tillämpningsområdet får man söka vägledning i skälen till GDPR för att avgöra om svaranden är etablerad inom EU.¹⁰⁷ Inom ramen för Dataskyddsdirektivet har EU-domstolen tidigare gjort bedömningen att begreppet etablering skulle omfatta ”*all verklig och faktisk verksamhet, även om den är ytterst liten, som utövas med hjälp av en stabil struktur*”.¹⁰⁸ En liknande formulering återfinns i skäl 22 GDPR där verksamhetsställen beskrivs som ”*det faktiska och reella utförandet av verksamhet med hjälp av en stabil struktur*”. Ett problem med en extensiv tolkning av verksamhetsstället är att den registrerade kan ges möjligheten att väcka talan i medlemsstater som i realiteten enbart har minimal koppling till själva behandlingen, med ökad risk för ”forum shopping”.¹⁰⁹

Om man gör en analogisk tolkning av artikel 56 GDPR och tillsynsmyndighetens behörighet vid den personuppgiftsansvariges huvudsakliga verksamhetsställe blir tolkningen mer restriktiv.¹¹⁰ Till skillnad mot verksamhetsställe finns en uttrycklig definition av huvudsakligt verksamhetsställe i artikel 4.16 GDPR vilket motsvarar den plats där den personuppgiftsansvarige har ”*sin centrala förvaltning, om inte besluten om ändamålen och medlen för personuppgiftsbehandlingen fattas vid ett annat av dennes verksamhetsställen i unionen*”.

För den extensiva tolkningen talar först och främst ordalydelsen i GDPR, vilket är det som ska beaktas först vid tolkningen av en bestämmelse.¹¹¹ I fråga om behörig domstol används begreppet verksamhetsställe vilket EU-domstolen vid tillämpningen av Dataskyddsdirektivet har tolkat extensivt.¹¹² Definitionen kvarstår i skäl 22 GDPR vilket talar för att EU-domstolens tidigare tolkning ska vara vägledande. Vad gäller den ansvariga tillsynsmyndighetens behörighet används ett annat

¹⁰⁶ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 27.

¹⁰⁷ Se skäl 22 GDPR. Att olika ord används i artikel 79.2 (”etablerad”) och skäl 22 (”verksamhetsställe”) kan vara missvisande. Jfr exempelvis med den engelska språkversionen (”establishment”), den franska versionen (”établissement”) och den tyska versionen (”niederlassung”) där samma ord används i såväl artikel 79.2 och skäl 22. Att den svenska versionen innehåller olika ord bör därmed inte ha betydelse för tillämpningen.

¹⁰⁸ Se mål C-230/14, ”Weltimmo”, punkt 31.

¹⁰⁹ Se Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR, s. 27.

¹¹⁰ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 28.

¹¹¹ Se Hellner, Rom II-förordningen, s. 38.

¹¹² Se fotnot 105 angående användningen av ”etablerad” i artikel 79.2 och ”verksamhetsställe” i skäl 22. Med anledning av att övriga språkversioner använder samma begrepp i såväl artikeln om domstols behörighet som skälen gör jag bedömningen att den svenska språkversionens olika ord inte bör få betydelse för tillämpningen.

begrepp, huvudsakligt verksamhetsställe, vilket har fått en egen definition i artikel 4.16 GDPR.¹¹³ Att ett begrepp som redan har tolkats extensivt av EU-domstolen används istället för ett mer restriktivt definierat begrepp talar därför för en extensiv tolkning av ”där den personuppgiftsansvarige är etablerad”. Ett av syftena med GDPR är dessutom att förstärka enskilda personers rättigheter vid personuppgiftsbehandlingar.¹¹⁴ Syftet talar emot att begreppet skulle ges en mer restriktiv tolkning än den som tidigare har utarbetats vid tolkningen av Dataskyddsdirektivet. Den extensiva tolkningen innebär att fysiska personer har möjlighet att väcka talan mot den personuppgiftsansvarige vid något av dennes etableringsställen om personuppgiftsbehandlingen sker inom ramen för etableringsställets verksamhet oavsett om den aktuella behandlingen utförs vid det aktuella verksamhetsstället eller inte.¹¹⁵ Kopplingen till EU kan enligt bedömningen i ”*Weltimmo*” även vara rent virtuell. Om ett företag huvudsakligen eller fullständigt riktar sig mot en medlemsstat bör den anses vara etablerad i den medlemsstaten.¹¹⁶ En verksamhet är således inte undantagen från tillämpningsområdet enbart för att den inte har något fysiskt etableringsställe inom EU.

I mål C-210/16 (”*Facebook Fanpage*”) besvarade EU-domstolen frågan huruvida en tillsynsmyndighet måste rikta eventuella åtgärder mot det etableringsställe inom unionen som uteslutande ansvarar för personuppgiftsbehandlingen eller om åtgärderna även kan riktas mot ett etableringsställe i en annan medlemsstat som ansvarar för försäljning av reklamplats och vars verksamhet riktas till invånarna i den aktuella medlemsstaten. I målet samlade Facebook in personuppgifter med hjälp av ”cookies” hos de som besökte aktuell fanpage med syftet att bland annat förbättra riktade reklammeddelanden till besökarna. Företaget som skapat en fanpage kunde sedan med hjälp av funktionen ”Facebook Insights” ta del av statistik om besökarna. EU-domstolen konstaterade att en betydande del av sociala nätverks intäkter består i försäljning av reklamplatser och att det därför finns ett oupplösligt samband mellan det aktuella etableringsställets verksamhet och personuppgiftsbehandlingen. Mot bakgrund av detta fastslog EU-domstolen att tillsynsmyndigheten i en medlemsstat har rätt att utöva befogenheter fastställda genom Dataskyddsdirektivet gentemot etableringsställen som endast ansvarar för försäljning och marknadsföring trots att personuppgiftsbehandlingen uteslutande utförs av ett etableringsställe i en annan medlemsstat.¹¹⁷

Värt att notera är att EU-domstolens avgörande i ”*Facebook Fanpage*” är från den 5 juni 2018, men rör tolkningen av Dataskyddsdirektivet som upphörde att gälla från och med den 25 maj 2018.¹¹⁸ I artikel

¹¹³ Begreppen skiljer sig åt även i övriga språkversioner av GDPR. Exempelvis används begreppet ”main establishment” i den engelska språkversionen och ”établissement principal” i den franska språkversionen.

¹¹⁴ Artikel 1.2 GDPR.

¹¹⁵ Jfr. C-131/12, ”*Google Spain*”, punkt 52.

¹¹⁶ Se mål C-230/14, ”*Weltimmo*”, punkt 41.

¹¹⁷ Se mål C-210/16, ”*Facebook Fanpage*”, punkt 64.

¹¹⁸ Artikel 94.1 GDPR.

94.2 GDPR stadgas att ”hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till denna förordning” vilket enligt min tolkning talar för att den bedömning EU-domstolen har gjort avseende Dataskyddsdirektivet ska beaktas i de fall villkoren nu återfinns i GDPR. Däremot är det inte självklart att tolkningen som gjorts tidigare alltid är tillämplig eftersom omständigheterna i det enskilda fallet givetvis måste beaktas i varje bedömning.

Med vägledning av EU-domstolens avgörande i ”Facebook Fanpage” bör frågan om den registrerade kan väcka talan i valfri medlemsstat där den personuppgiftsansvarige är etablerad, när det finns flera verksamhetsställen inom unionen, besvaras jakande under förutsättning att behandlingen ”utförs som ett led i arbetet” vid verksamhetsstället i den medlemsstat där talan väckts. Målet rörde visserligen tillsynsmyndigheters möjlighet att utöva sina befogenheter, men eftersom bedömningen avsåg svarandens etableringsort, specifikt villkoret som ett led i verksamheten kan tolkningen anses tillämplig i frågan om var skadeståndstalan kan väckas. Villkoret har getts en extensiv tolkning för att ”säkerställa ett effektivt och fullständigt skydd för enskilda personers grundläggande fri- och rättigheter”.¹¹⁹ Detta innebär det att den registrerade kan väcka talan i en medlemsstat där den personuppgiftsansvarige är etablerad även om etableringsstället i praktiken enbart har en liten koppling till personuppgiftsbehandlingen.

Det skydd som ska säkerställas genom GDPR ska även tillräknas personer som inte har hemvist inom unionen.¹²⁰ Möjligheten att väcka talan där den personuppgiftsansvarige är etablerad bör till största del bli aktuell för de personer som inte har hemvist inom EU eftersom unionsmedborgare har fördelen att talan kan väckas i medlemsstaten där han eller hon har sin hemvist.¹²¹

3.2.2 Den registrerades hemvist

Den registrerade kan även välja att väcka talan i den medlemsstat han eller hon har sin hemvist under förutsättning att den personuppgiftsansvarige inte är en myndighet. Detta alternativ påminner om konsumentregleringen i Bryssel Ia-förordningen där syftet är att skydda den avtalspart som typiskt sett är ekonomiskt svagare och rättsligt mindre erfaren. Till skillnad mot Bryssel Ia-förordningens konsumentregler finns varken krav på att det föreligger ett avtalsförhållande eller att den personuppgiftsansvarige ska rikta sin verksamhet mot den medlemsstat där den registrerade har sin hemvist.¹²² För att GDPR överhuvudtaget ska bli tillämplig om den personuppgiftsansvarige inte är etablerad inom EU finns däremot ett krav på att personuppgiftsbehandlingen ska ha anknytning till

¹¹⁹ Jfr. mål C-210/16, ”Facebook Fanpage”, punkt 56.

¹²⁰ Skäl 14 GDPR.

¹²¹ Artikel 79.2 GDPR.

¹²² Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 29.

utbudande av varor eller tjänster inom unionen alternativt att den personuppgiftsansvarige samlar in och behandlar data rörande unionsmedborgare.¹²³ Kriteriet utbudande av varor eller tjänster bör vara jämförbart med att rikta sin verksamhet med följden att den tolkning som EU-domstolen redan har utvecklat avseende konsumentreglerna i Bryssel Ia-förordningen sannolikt kan vara vägledande.

GDPR kan även bli tillämplig på personuppgiftsbehandling utförd av en personuppgiftsansvarig som inte är etablerad inom EU om behandlingen ”*har anknytning till övervakning av unionsmedborgares beteende så länge beteendet sker inom unionen*”.¹²⁴ Ett konkret exempel är att webbplatser kan omfattas av bestämmelserna i GDPR även om verksamheten inte är etablerad inom EU eller riktas mot unionsmedborgare. En fysisk person kan söka upp hemsidan för att undersöka produkter som säljaren erbjuder. Om säljare samlar in information om personen och uppgifterna behandlas för profilering, exempelvis för att rikta reklam baserat på beteendet på internet, innefattas det av sådan övervakning av unionsmedborgare som omfattas av tillämpningsområdet.¹²⁵

Uttrycket hemvist definieras varken i skälen till GDPR eller dess efterföljande artiklar. Avsaknaden av en hemvistdefinition innebär inte att begreppet ska tolkas enligt medlemsstaternas lagstiftning.¹²⁶ De EU-rättsliga bestämmelserna ska tillämpas likadant oavsett var talan väcks vilket innebär att man bör utgå från att begrepp som återfinns inom EU-rätten inte ska tolkas enligt nationell rätt även om begreppet återfinns i medlemsstatens lagstiftning. Detta eftersom begreppen troligen inte har fått samma innebörd i samtliga medlemsstaters nationella lagstiftning.¹²⁷ EU-domstolen har även uttalat att såväl gemenskapsrättens krav på enhetlig tillämpning och likhetsprincipen innebär att unionsrättsliga bestämmelser ska ges en självständig och enhetlig tolkning inom EU om bestämmelsen inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till nationell rätt.¹²⁸ Eftersom GDPR inte innehåller någon hänvisning till medlemsstaternas lagstiftning bör tolkningen av begreppet hemvist ske mot bakgrund av bestämmelsernas sammanhang och det mål som eftersträvas med förordningen.¹²⁹

Hemvistbegreppet har ingen legal definition inom EU-rätten vilket bidrar till osäkerheten i hur begreppet ska tolkas. Begreppet används som utgångspunkt i ett flertal unionsrättsakter, särskilt på familjerättsens område. Vid frågor om arv kan viss vägledning återfinnas i skäl 23 och 24 till Arvsförordningen. Där anges att alla relevanta omständigheter ska beaktas, särskilt vistelsens varaktighet och regelbundenhet samt skälen till vistelsen. I fråga om barns hemvist har EU-domstolen konstaterat att begreppet ska

¹²³ Se ovan kap. 3.1.2 avseende det territoriella tillämpningsområdet.

¹²⁴ Artikel 3.2b GDPR.

¹²⁵ Skäl 24 GDPR.

¹²⁶ Se Hellner, Rom II-förordningen, s. 35.

¹²⁷ Se Hettne & Otken Eriksson, EU-rättslig metod, s. 161.

¹²⁸ Se mål C-497/10, ”PPU”, punkt 45.

¹²⁹ Jfr. Mål C-523/07, ”Korkein hallinto-oikeus”, punkt 35 och C-497/10, ”PPU”, punkt 45 f.

tolkas bland annat i förhållande till hur barnet är integrerat i socialt hänseende och familjehänseende samt hur varaktig och regelbunden vistelsen är.¹³⁰ Bedömningen är uppdelad i ett objektiva rekvisit, att personen fysiskt befinner i en medlemsstat, och ett subjektivt rekvisit, att det ska finnas en avsikt att vistelsen inte enbart ska vara tillfällig.¹³¹ Även om bedömningsmönstret ter sig liknande inom olika delar av unionsrätten har EU-domstolen konstaterat att tolkningen av begreppet hemvist, i vart fall vad gäller barns hemvist i enlighet med Bryssel II-förordningen, inte är direkt överförbar från andra unionsrättsliga rättsakter.¹³² Hur den registrerades hemvist kommer att tolkas inom ramen för GDPR är ännu oklart, men troligen kommer de objektiva och subjektiva bedömningskriterierna utarbetade inom den internationella familjerätten i vart fall bidra till tolkningen.

GDPR saknar även förtydligande om det endast är den registrerades hemvist vid tidpunkten för personuppgiftsbehandlingen som avses eller om den registrerade, om hemviststaten är ändrad, kan väcka talan vid aktuell hemvist vid tidpunkten för talans väckande.¹³³ Artikel 79.2 GDPR anger endast att den registrerade kan väcka talan vid sin hemvist. Henviststaten vid talans väckande bör därmed bli aktuell för att de registrerades rätt till ett effektivt rättsmedel ska försäkras.

3.2.3 Kan man avtala om jurisdiktion inom ramen för GDPR?

En fråga som kan bli aktuell är huruvida det är möjligt att ingå avtal om vilken domstol som är behörig (s.k. prorogationsavtal) i förhållande till GDPR. Det finns inte någon bestämmelse i GDPR där möjligheten att ingå prorogationsavtal framgår, men däremot går sådana regler att finna i Bryssel Ia-förordningen. Om båda förordningarna är att se som tillämpliga vid dataskyddsöverträdelser kan möjligheten till prorogation kvarstå. Eftersom GDPR inte innehåller några bestämmelser om prorogationsavtal kan man tänka sig att de formella avtalskraven i artikel 25 Bryssel Ia-förordningen ska beaktas vid avtal om domstols behörighet vid dataskyddstvister.¹³⁴ Allmänna behörighetsbestämmelser ska, enligt skäl 147 GDPR och artikel 67 Bryssel Ia-förordningen, inte påverka tillämpningen av ”*bestämmelser som, på särskilda områden, reglerar domstols behörighet*”. Av denna formulering i kombination med att syftet bakom GDPR är att förstärka skyddet för enskilda personer och ge dem kontroll över sina personuppgifter gör jag bedömningen att den registrerade genom ett prorogationsavtal inte får förvägras de möjligheter att väcka talan som fastslås i GDPR, enbart tillerkännas fler möjligheter.

¹³⁰ Se mål C-523/07, ”*Korkein hallinto-oikeus*”, punkt 44.

¹³¹ Jfr. mål C-497/10, ”*PPU*”, punkt 49f.

¹³² Se mål C-523/07, ”*Korkein hallinto-oikeus*”, punkt 36.

¹³³ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 29.

¹³⁴ Se Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR, s. 24.

Avseende avtal där den registrerade är att anse som konsument finns sedan tidigare förstärkta rättigheter i Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal [cit. Konsumentavtalsdirektivet]. Eftersom regelverket har formen av ett direktiv har det införlivats i medlemsstaternas nationella rätt genom olika konsumentskyddsregler.¹³⁵ Däremot har EU-domstolen konstaterat att nationella domstolar kan hämta vägledning i de kriterier som uppställs i Konsumentavtalsdirektivet vid bedömningen om avtalsvillkor är att anse som oskäliga eller inte.¹³⁶ I artikel 3.1 Konsumentavtalsdirektivet fastställs att avtalsvillkor som inte varit föremål för individuell förhandling ska anses oskäliga ”om de i strid med kravet på god sed medför en betydande och obefogad obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten”. Avtalsvillkor som har utarbetats i förväg där konsumenten inte haft någon möjlighet att påverka villkorets innehåll anses, enligt artikel 3.2 Konsumentavtalsdirektivet, inte ha varit föremål för individuell förhandling. Om avtalsvillkoren är att anse som oskäliga ska villkoren inte vara bindande för konsumenten.¹³⁷ Medlemsstaternas domstolar ska ex officio pröva om villkor i konsumentavtal är att betrakta som oskäliga.¹³⁸

I mål C-191/15 (”Amazon”) ställde nationell domstol frågan om en lagvalsklausul i Amazons allmänna försäljningsvillkor vid konsumentavtal var att se som oskälig.¹³⁹ EU-domstolen hänvisade först till generaladvokatens förslag till avgörande i fråga om att Amazons allmänna försäljningsvillkor inte kunde anses ha varit föremål för individuell förhandling.¹⁴⁰ Vidare konstaterade EU-domstolen att lagvalsklausuler principiellt tillåts inom unionsrätten och att den nationella domstolen, med beaktande av omständigheterna i det aktuella fallet, har att avgöra huruvida villkor är att betrakta som oskäliga eller inte. Den nationella domstolen kan hämta ledning ur de kriterier som anges i Konsumentavtalsdirektivet, särskilt kravet på att villkor ska vara klart och begripligt formulerade vilket ska tolkas extensivt med tanke på konsumentens underläge gentemot näringsidkaren. EU-domstolen konstaterade även att det är nödvändigt att näringsidkaren upplyser om de tvingande lagvalsbestämmelserna så att konsumenten inte berövas det skydd som ska tillförsäkras genom dessa.¹⁴¹

Mot bakgrund av ovan redovisade omständigheter bör prorogationsavtal vara tillåtna inom ramen för GDPR under förutsättning att den registrerade tillerkänns fler jurisdiktionsmöjligheter genom avtalet. Om den registrerade har ingått ett avtal och det i de allmänna villkoren anges att en viss domstol är

¹³⁵ Jfr. Artikel 288 Funktionsfördraget.

¹³⁶ Se mål C-191/15, ”Amazon”, punkt 65.

¹³⁷ Artikel 6 Konsumentavtalsdirektivet.

¹³⁸ Se mål C-168/05, ”Mostaza Claro” punkt 38.

¹³⁹ Se mål C-191/15, ”Amazon” punkt 30.

¹⁴⁰ Se mål C-191/15, ”Amazon” punkt 63, och Generaladvokat Henrik Saugmandsgaard Øes förslag till avgörande i mål C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation mot Amazon*, punkt 84.

¹⁴¹ Se mål C-191/15, ”Amazon”, punkt 65 f.

behörig bör en korrekt tillämpning av GDPR innebära att den registrerade har möjlighet att väcka talan i enlighet med artikel 79.2 GDPR oavsett om detta anges i villkoren eller inte.

Om den registrerade har väckt talan i enlighet med den personuppgiftsansvariges allmänna villkor uppkommer frågan om domstolen ska förklara sig obehörig. Vad gäller registrerade som anses vara konsumenter ska domstolen redan genom Konsumentavtalsdirektivet ex officio pröva om avtalsvillkor är oskäliga oavsett om konsumenten åberopar att ett villkor ska vara ogiltigt.¹⁴² Kravet på att villkor gentemot konsumenter ska vara klart och begripligt formulerade ska tolkas extensivt så det är av vikt att näringsidkaren är tydlig med konsumentens olika möjligheter att väcka talan.¹⁴³ Har inte näringsidkaren upplyst om den registrerades möjlighet att väcka talan enligt artikel 79.2 GDPR berövas konsumenten det skydd som ska tillförsäkras denne och villkoret är oskäligt. Min tolkning är att ett sådant prorogationsavtal ska anses ogiltigt och att domstolen bör förklara sig obehörig.

Jag ställer mig frågande till om det blir någon praktisk skillnad om den registrerade är att anse som konsument eller inte. Man kan tänka sig ett fall där den personuppgiftsansvariges allmänna villkor stadgar att alla tvister ska prövas vid en specifik domstol, utan hänvisning till möjligheterna i GDPR. Den registrerade, som inte är en konsument, väcker talan vid den domstol som anvisats i den personuppgiftsansvariges allmänna villkor. Om den anvisade domstolen prövar frågan om domstolens behörighet med stöd av artikel 25 Bryssel Ia-förordningen innebär det att Bryssel Ia-förordningen ”påverkar tillämpningen av bestämmelser som på särskilda områden reglerar domstols behörighet” vilket står i strid med artikel 67 Bryssel Ia-förordningen. Följaktligen bör domstolen upplysa om den registrerades möjligheter att väcka talan enligt GDPR. Det finns däremot inget krav på nationell domstol att ex officio bedöma avtalsvilkorens skälighet när det inte rör sig om avtal med konsumenter.

Sammanfattningsvis är min tolkning att prorogationsavtal bör anses tillåtna inom ramen för GDPR under förutsättning att den registrerade tillerkänns fler jurisdiktionsmöjligheter. Skillnaden när den registrerade är konsument är att nationella konsumentskyddsregler och kriterierna i Konsumentavtalsdirektivet måste beaktas. Det ställs därför högre krav på villkorens tydlighet och att näringsidkaren måste upplysa om tvingande bestämmelser när den registrerade är konsument i förhållande till den personuppgiftsansvarige. Det finns dessutom krav på att nationell domstol ex officio måste beakta om avtalsvillkor är oskäliga när den registrerade är att anse som konsument. Om avtalet inte innehåller förtydliganden om möjligheten att väcka talan enligt jurisdiktionsregeln i GDPR ska villkoret anses ogiltigt.

Om avtalsparten inte är att se som konsument finns inget tvång för nationell domstol att ex officio beakta villkorens skälighet. Om en registrerad, som inte kan ses som en konsument, har väckt talan vid den i

¹⁴² Se mål C-168/05, ”*Mostaza Claro*”, punkt 38.

¹⁴³ Jfr. Mål C-191/15, ”*Amazon*”, punkt 68.

prorogationsavtalet anvisade domstolen finns en risk att nationell domstol prövar domstolens behörighet i enlighet med prorogationsavtalet utan att upplysa den registrerade om dennes andra möjligheter. Risken är således att den registrerade genom prorogationsavtalet går miste om möjligheten att väcka talan i enlighet med jurisdiktionsregeln i GDPR.

4. Bryssel Ia-förordningen – ett alternativt dataskydd?

4.1 Inledning

Detta kapitel syftar till att beskriva Bryssel Ia-förordningens eventuella tillämpning vid dataskyddsöverträdelser och om förordningen kan ses som ett alternativ till GDPR. Jag har valt att undersöka Bryssel Ia-förordningens allmänna jurisdiktionsregel samt de särskilda jurisdiktionsreglerna avseende konsumenter och skadestånd utanför avtalsförhållanden. Bryssel Ia-förordningen innehåller ett flertal regler om behörig domstol och många av dem kan visserligen komma att ha betydelse vid dataskyddsöverträdelser. Jag har dock gjort bedömningen att ett antal jurisdiktionsregler i Bryssel Ia-förordningen i högre grad kan komma att aktualiseras vid dataskyddsöverträdelser varför de är av särskilt intresse att undersöka inom ramen för denna uppsats.

Vad gäller konsumenter kan särskilt nämnas enskilda personers användande av olika sociala medier vilket är vanligt förekommande idag. Genom att bli medlem på sociala medier ingår man ett avtal med det sociala nätverket och godkänner deras behandling av ens personuppgifter.¹⁴⁴ Om det sociala nätverket brister vid personuppgiftsbehandlingen kan det vara svårt för den enskilda personen att veta var talan ska väckas. Vid konsumentavtal skyddas konsumenten, som ses som den svagare parten i avtalsrelationen, genom förmånligare jurisdiktionsregler än den allmänna jurisdiktionsregeln i Bryssel Ia-förordningen. Det är därför av vikt att utreda om och under vilka omständigheter konsumentregleringen kan bli tillämplig vid påstådda dataskyddsöverträdelser.

Ett annat förekommande fall är publiceringar på bloggar eller hemsidor där uppgifter om privatpersoner kan läggas ut i skämtsamma eller kränkande ordalag. Även publiceringar som i sig inte är kränkande kan orsaka skada om privatpersoners känsliga uppgifter offentliggörs. Vid dessa exempel på behandling av personuppgifter är det relevant att utreda om skadeståndstalan kan omfattas av Bryssel Ia-förordningens särskilda jurisdiktionsregel avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden.

¹⁴⁴ Jfr. ”Vi samlar in innehåll, kommunikation och annan information som du lämnar när du använder våra produkter, bland annat när du registrerar ett konto, skapar eller delar innehåll och skickar meddelanden eller kommunicerar med andra”, utdrag från Facebook (utg.), *Datapolicy*, 2018, ”<https://www.facebook.com/about/privacy/update>”, lydelse den 11 december 2018.

4.2 Syften bakom Bryssel Ia-förordningen

I skäl 1 Bryssel Ia-förordningen anges att förordningen ska främja unionens mål om fri rörlighet av privaträttsliga domar och stärka möjligheterna till rättslig prövning. Det huvudsakliga syftet med Bryssel Ia-förordningen är att förenkla förfaranden rörande gränsöverskridande tvister på privaträttens område genom enhetliga regler. Införandet av förordningen ska bidra till en välfungerande inre marknad.¹⁴⁵ Vidare var syftet att stärka rättsskyddet för unionsmedborgare och försäkra att båda parter med säkerhet ska kunna veta vilken domstol som kommer att vara behörig vid en eventuell tvist.¹⁴⁶

Grundläggande för att såväl Bryssel Ia-förordningen som andra unionsrättsakter ska fungera i praktiken är att medlemsstaterna iakttar principen om ömsesidigt erkännande. EU-domstolen har i mål C-116/02 (*"Gasser"*) konstaterat att grunden för det tvingande regelverket om behörighet är att medlemsstaterna har "ömsesidigt förtroende för varandras rättssystem och rättsliga institutioner".¹⁴⁷

Bryssel Ia-förordningens bestämmelser om behörighet är tvingande för medlemsstaterna, men enligt artikel 67 ska förordningen "inte påverka tillämpningen av de bestämmelser som, på särskilda områden, reglerar domstols behörighet eller erkännande eller verkställighet av domar och som finns i unionsrättsakter eller i nationell lagstiftning som harmoniserats för att genomföra sådana rättsakter". Detta innebär att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler, även om de kan tillämpas vid dataskyddsöverträdelser, inte ska påverka tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR. Ordalydelsen utesluter inte en användning av Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler utan tycks snarare innebära att bestämmelserna kan användas som alternativ till särskilda jurisdiktionsregler.

4.3 Tillämpningsområde

4.3.1 Privaträttens område

Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler är tillämpliga på privaträttsliga tvister med internationella inslag. I skäl 10 Bryssel Ia-förordningen anges att tillämpningsområdet "bör täcka de väsentliga delarna av privaträtten utom vissa väl definierade delar", bland annat undantas skiljeförfaranden och frågor om underhåll.¹⁴⁸ Värt att notera är att begreppsbildningen i vissa fall är annorlunda mellan språkversionerna vilket kan medföra missförstånd. Det begrepp som i den svenska versionen heter "privaträttens område" skrivs i de flesta versionerna som "det civil- och handelsrättsliga området".¹⁴⁹ Medlemsstaterna ska inte

¹⁴⁵ Skäl 3 Bryssel Ia-förordningen.

¹⁴⁶ Se exempelvis mål C-327/10, *"Hypoteční banka"*, punkt 44.

¹⁴⁷ Se mål C-116/02, *"Gasser"*, punkt 72.

¹⁴⁸ Artikel 1.2 Bryssel Ia-förordningen.

¹⁴⁹ Jfr. exempelvis med engelskans "civil and commercial matters", franskans "matière civile et commerciale" och spanskans "materia civil y mercantil".

utgå från den egna terminologin vid tillämpningen utan begreppet ska ges en EU-autonom tolkning. Privaträttens område har av EU-domstolen tolkats mycket brett.¹⁵⁰

Ett exempel på att den EU-rättsliga uppfattningen ska ges företräde framför nationella kvalifikationer återfinns i mål C-172/91 ("Sonntag") där en elev avlidit under en skolresa i Italien och italiensk brottmålsdomstol bedömde att läraren genom bristfällig tillsyn var ansvarig för dödsfallet. Sökanden ansökte om verkställighet av domen i Tyskland, men nationell domstol ställde sig frågande till om det utdömda skadeståndet omfattades av tillämpningsområdet eftersom lärarens arbetsuppgifter enligt tysk rätt var av offentligrättslig karaktär. EU-domstolen konstaterade att Brysselkonventionens begrepp ska ges en EU-autonom tolkning och att lärares uppgifter vid skolutflykter omfattas av privaträttens område.¹⁵¹ Medlemsstaternas kvalifikation av begreppen är inte avgörande vid tolkningen, men EU-domstolen kan ändå ta inspiration från nationell rätt.¹⁵² I bedömningen av huruvida lärarens uppgifter i "Sonntag" skulle omfattas av privaträttens område beaktade EU-domstolen att lärares uppgifter vid skolutflykter i merparten av medlemsstaternas rättssystem inte utgör "offentligrättsliga maktbefogenheter".¹⁵³

För att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler ska bli tillämpliga krävs att tvisten på något sätt har internationell karaktär vilket i sig inte innebär att flera medlemsstater behöver vara inblandade. I mål C-281/02 ("Owusu") skadades en man allvarligt vid en dykolycka i Jamaica och väckte sedan talan mot den person som hyrt ut villan på området där olyckan inträffade. Sökanden och svaranden hade hemvist i samma medlemsstat (där talan väcktes), men i och med att olyckan inträffat i ett annat land ansågs tvisten ha internationell karaktär. Bryssel Ia-förordningens tillämpningsområde kan således omfatta en tvist där båda parter har hemvist i samma land, men där fråga om domstolens internationella behörighet ändå uppkommer.

4.3.2 Omfattas dataskyddsöverträdelser av tillämpningsområdet?

Bryssel Ia-förordningen omfattar, som ovan nämnt, tvister på privaträttens område med någon form av internationell karaktär. Därmed omfattas även dataskyddstvister så länge de inte faller utanför det brett tolkade begreppet "privaträttens område".¹⁵⁴ Frågan som blir aktuell är huruvida talan om dataskyddsöverträdelser på grund av bristande personuppgiftsbehandling kan anses omfattas av "privaträttens område".

¹⁵⁰ Se Bogdan, Michael, *Internationell privat- och processrätt*, 8 u., Norstedts Juridik, Visby, 2014, s. 104 [cit. Bogdan, *Internationell privat- och processrätt*].

¹⁵¹ Se mål C-172/91, "Sonntag", punkt 25 f.

¹⁵² Se Hellner, Rom II-förordningen, s. 35.

¹⁵³ Se mål C-172/91, "Sonntag", punkt 22.

¹⁵⁴ Se Brkan, *Data protection and European private international law*, s. 264.

EU-domstolen har i mål C-29/76 ("LTU") konstaterat att domstolsavgöranden kan falla utanför "privaträttens område" antingen på grund av "faktorer som karakteriserar rättsförhållandet mellan parterna i tvisten eller på grund av tvistens föremål".¹⁵⁵ Vidare konstaterade EU-domstolen i samma mål att vissa tvister mellan en offentlig myndighet och en fysisk person kan omfattas av tillämpningsområdet, under förutsättning att myndigheten inte utövar "en offentligrättslig maktbefogenhet" gentemot den fysiska personen. I "Sonntag" upprätthöll EU-domstolen tolkningen att omfattas av tillämpningsområdet så länge skadan inte vållats under utövande av en offentligrättslig maktbefogenhet.¹⁵⁶ Även i senare mål har EU-domstolen fastslagit att "privaträttens område" ska "fastställas huvudsakligen utifrån de faktorer som karakteriserar rättsförhållandet mellan parterna i målet eller som karakteriserar saken i målet".¹⁵⁷

De fall av dataskyddsöverträdelser som är aktuella i uppsatsen kan inte uteslutas från Bryssel Ia-förordningens tillämpningsområde utifrån några faktorer som hänför sig till saken i målet eftersom målen rör fysiska personers skadeståndstalan med syfte att säkerställa den privaträttsliga rättigheten till skydd av personuppgifter.¹⁵⁸ Huruvida de påstådda dataskyddsöverträdelserna ska omfattas av "privaträttens område" får därför avgöras utifrån rättsförhållandet mellan parterna i målet. Vid en påstådd dataskyddsöverträdelse där båda parter är fysiska personer kan Bryssel Ia-förordningen i regel tillämpas. Ett exempel kan vara att en bloggare inte hanterar de personuppgifter som samlas in via kommentarer från läsarna på ett korrekt sätt eller att bloggaren publicerar kränkande inlägg om andra privatpersoner.¹⁵⁹ Även mål där den personuppgiftsansvarige är en juridisk person omfattas under förutsättning att den personuppgiftsansvarige inte utövar någon offentligrättslig maktbefogenhet vid personuppgiftsbehandlingen.¹⁶⁰

4.4 Den allmänna jurisdiktionsregeln

Den allmänna jurisdiktionsregeln föreskriver att talan ska väckas vid domstol i den medlemsstat där svaranden har hemvist om inte annat föreskrivs i förordningen.¹⁶¹ Utgångspunkten för att en domstol ska vara behörig i enlighet med Bryssel Ia-förordningen är följaktligen att talan har väckts vid svarandens hemvist. Regeln är tvingande med innebörden att talan inte får avvisas i svarandens

¹⁵⁵ Se mål C-29/76, "LTU", punkt 4.

¹⁵⁶ Se mål C-172/91, "Sonntag", punkt 20.

¹⁵⁷ Se mål C-49/12, "Commissioners", punkt 33.

¹⁵⁸ Artikel 8 EU-stadgan.

¹⁵⁹ Jfr. mål C-101/01, "Bodil Lindqvist".

¹⁶⁰ Se Brkan, Data protection and European private international law, s. 261.

¹⁶¹ Artikel 4 Bryssel Ia-förordningen.

hemvistland och att den ska avvisas i andra medlemsstater. Avsikten med den tvingande regleringen är att skydda svaranden mot en alltför vidsträckt jurisdiktion.¹⁶²

Den allmänna jurisdiktionsregeln ger uttryck för principen *actor sequitur forum rei* (sökanden ska väcka talan vid svarandens hemvist) vilket ska underlätta svarandens försvar. Svaranden får denna processuella fördel för att kunna förutse var talan kan väckas och ges möjlighet att försvara sig på rättvisa villkor.¹⁶³ Den allmänna jurisdiktionsregeln ska även medföra en jämvikt mellan svarandens fördel att försvara sig inför domstol i sitt hemvistland och kändans processuella fördel i att en dom meddelad i en medlemsstat är direkt verkställbar i andra medlemsstater.¹⁶⁴ Vilken nationalitet svaranden har spelar ingen roll utan det är hemvisten som avgör var talan ska väckas. En turkisk medborgare med hemvist i Ungern ska enligt utgångspunkten stämmas vid ungersk domstol.

Det finns ingen materiell definition av fysiska personers hemvist, men i artikel 62 Bryssel I-förordningen finns särskilda kollisionsregler. Frågan om en fysisk person har hemvist i en medlemsstat ska avgöras av domstolen i den medlemsstat där talan väckts enligt domstolslandets lag. Har talan väckts vid en domstol där svaranden inte har hemvist ska den nationella domstolen kontrollera huruvida svaranden har hemvist i en annan medlemsstat. Vid bedömningen ska svarandens förmodade hemvistmedlemsstats lag tillämpas. EU-domstolen konstaterade i mål C-327/10 ("*Hypoteční banka*") att domstolen i det land där svaranden senast haft sin kända hemvist är behörig att pröva tvisten om det inte är möjligt att fastställa aktuell hemvist och domstolen saknar bevis för att svarandens faktiska hemvist är utanför unionen.¹⁶⁵ EU-domstolen konstaterade vidare i mål C-292/10 ("*Cornelius de Visser*") att artikel 4.1 Bryssel I-förordningen (nuvarande artikel 6.1) och kriteriet "*inte har hemvist i en medlemsstat*" endast blir aktuellt om domstolen "*har tillgång till bevis med hjälp av vilka den kan dra slutsatsen att nämnda svarande faktiskt har hemvist utanför unionen*".¹⁶⁶ Målet rörde en skadeståndstalan avseende bilder som utan samtycke publicerats på en hemsida och omständigheterna talade för att svaranden hade hemvist inom EU, men försök att utröna var svaranden befann sig hade misslyckats. Den nationella domstolen i målet ställde sig frågande till om svarandens okända hemvist utgjorde hinder mot tillämpning av den särskilda jurisdiktionsregeln avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden och om domstolen istället skulle tillämpa nationell lagstiftning om jurisdiktion.¹⁶⁷ EU-domstolen konstaterade först att det stod i linje med kravet på rättssäkerhet att tillämpa Bryssel I-förordningens jurisdiktionsregler istället för medlemsstaternas nationella regler när en

¹⁶² Se Bogdan, Internationellt privat- och processrätt, s. 105 f.

¹⁶³ Se mål C-412/98, "*Group Josi*", punkt 34-35.

¹⁶⁴ Se Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR, s. 18.

¹⁶⁵ Se mål C-327/10, "*Hypoteční banka*", punkt 47.

¹⁶⁶ Se mål C-292/10, "*Cornelius de Visser*", punkt 40.

¹⁶⁷ Se mål C-292/10, "*Cornelius de Visser*", punkt 37 f.

unionsmedborgares hemvist är okänt. Vidare konstaterade EU-domstolen att den nationella domstolen i detta fall inte hade tillgång till något bevis från vilket de kunde dra slutsatsen att svaranden hade hemvist utanför EU. Domstolen skulle därför använda sig av Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler och inte nationell lagstiftning.¹⁶⁸

4.5 Särskilda jurisdiktionsregler

4.5.1 Varför har Bryssel Ia-förordningen särskilda jurisdiktionsregler?

Bryssel Ia-förordningen innehåller ett antal särskilda jurisdiktionsbestämmelser där käranden, när bestämmelserna är tillämpliga, får välja att väcka talan vid den domstol som anges i den särskilda jurisdiktionsregeln istället för att väcka talan vid svarandens hemvist. Dessa regler ska, enligt skäl 16 Bryssel Ia-förordningen, komplettera hemvistregeln i de fall en annan medlemsstat har nära anknytning till tvisten eller när förfarandet kan underlättas genom att tvisten prövas vid en annan domstol.

De särskilda jurisdiktionsreglerna ska i vissa fall tillämpas oavsett om svaranden har hemvist inom EU eller inte. Enligt skäl 14 Bryssel Ia-förordningen gäller detta bland annat för att tillförsäkra att konsumenters intressen skyddas.

Undantag från huvudregeln om att talan ska väckas vid svarandens hemvist får endast göras i de fall som uttryckligen räknas upp i Bryssel Ia-förordningen.¹⁶⁹ EU-domstolen har vid flertalet tillfällen uttalat sig om att de särskilda jurisdiktionsreglerna ska tolkas restriktivt för att tillgodose den förutsebarhet som huvudregeln om svarandens hemvist ger.¹⁷⁰

De särskilda jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen ska inte gynna någon av parterna utan ska enbart tillämpas när det rättsliga förfarandet underlättas av att tvisten prövas vid något annat forum än svarandens hemvist.¹⁷¹ EU-domstolen har i sina uttalanden varit noggrann med att inte förorda förmånlig behandling av någon av parterna trots att käranden i vissa fall fått möjlighet att välja mellan olika forum där talan kan väckas. De olika valmöjligheterna har enligt EU-domstolen enbart tillkommit för att tillgodose en god rättsförvaltning.¹⁷²

¹⁶⁸ Se mål C-292/10, ”*Cornelius de Visser*”, punkt 42.

¹⁶⁹ Se Márton Edina, *Violations of Personality Rights through the Internet: Jurisdictional Issues under European Law*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2016, s. 112, [cit. Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet*].

¹⁷⁰ Se t.ex. mål C-189/87, ”*Kalfelis*”, punkt 19. och mål C-168/02, ”*Kronhofer*”, punkt 14.

¹⁷¹ Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 23.

¹⁷² Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet*, s. 135.

4.5.2 Skadestånd utanför avtalsförhållanden

När talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden är domstolen vid ”den ort där skadan inträffade eller kan inträffa” behörig att pröva tvisten enligt artikel 7.2. Denna särskilda jurisdiktionsregel förutsätter att svaranden har hemvist inom EU. Den ort där skadan inträffade eller kan inträffa avser både handlingsorten och skadeorten eftersom båda orterna enligt EU-domstolen kan utgöra lika betydelsefulla anknytningspunkter vid bestämmandet av domstols behörighet. Orterna kan nämligen var för sig, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, vara särskilt betydelsefulla ur bevis- och processföringsynpunkt vilket innebär att sökanden får välja om talan ska väckas vid skadeorten eller handlingsorten.¹⁷³

En särskild fråga vid avgörandet av handlingsorten i fall där flera handlingar kan ligga till grund för den uppkomna skadan är vilken av handlingarna som anses orsaka skadan.¹⁷⁴ EU-domstolen har i mål C-18/02 (”DFDS Torline”) konstaterat att det inte krävs att ”skadan är en säker eller sannolik följd” av den först utförda handlingen. Det räcker att den handling som företagits är en nödvändig förutsättning för den senare utförda handlingen som i sin tur medför skada.¹⁷⁵ Detta talar för att det är den första handlingen som kan härledas till skadan som ska anses orsaka skadan.¹⁷⁶

Vad gäller skadeorten konstaterade EU-domstolen i mål C-364/93 (”Marinari”) begreppet inte innebär att varje ort där skadelidande kan märka av följdskador av den faktiska skadan är behöriga att pröva tvisten. Begreppet omfattar inte den ort där skadelidande påstår att han lidit en förmögenhetsskada till följd av en direkt skada som inträffat i en annan medlemsstat.¹⁷⁷ Det föreligger heller inte någon anledning att tillerkänna behörighet till fler domstolar än där den skadevållande handlingen företogs och där skadan uppkommit enbart för att käranden märker av ekonomiska konsekvenser vid den medlemsstat där han har största delen av sin förmögenhet.¹⁷⁸

Domstolen på handlingsorten är behörig att ta upp samtliga anspråk med anledning av den skadeståndsgrundande händelsen, medan domstolen på skadeorten är begränsad till att ta upp de skador som uppkommit i just den medlemsstaten.¹⁷⁹

¹⁷³ Se mål C-21/76, ”Bier”, punkt 19.

¹⁷⁴ Se Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet*, s. 136.

¹⁷⁵ Se mål C-18/02, ”DFDS Torline”, punkt 34.

¹⁷⁶ Se Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet*, s. 142.

¹⁷⁷ Se mål C-364/93, ”Marinari”, punkt 21.

¹⁷⁸ Se mål C-168/02, ”Kronhofer”, punkt 18 f.

¹⁷⁹ Se mål C-68/93, ”Shevill”, punkt 30. En redogörelse av målet och ”mosaikprincipen” återfinns nedan i kapitel 4.6.

4.5.3 Konsumenter

Om en person sluter avtal om köp av varor eller använder sig av onlinetjänster för privata ändamål kan Bryssel Ia-förordningens särskilda jurisdiktionsregler avseende konsumenter bli tillämpliga vid en tvist. Syftet med bestämmelserna är att den typiskt sett svagare parten ska tillräknas ett adekvat skydd genom förmånligare regler än den allmänna jurisdiktionsregeln.¹⁸⁰ Enligt artikel 18.1 Bryssel Ia-förordningen får en konsument välja mellan att väcka talan vid svarandens hemvist eller vid domstolen där konsumenten har hemvist. Näringsidkaren får däremot, enligt artikel 18.2 endast väcka talan där konsumenten har hemvist.

Enligt artikel 17.1 Bryssel Ia-förordningen måste ett avtal ha ingåtts för ändamål utanför personens affärs- eller yrkesverksamhet för att denne ska anses vara en konsument. Endast avtal som har ingåtts för att tillgodose den enskildas privata konsumtion ”*utom ramen för och oberoende av all pågående eller framtida affärs- eller yrkesverksamhet*” ska omfattas eftersom reglerna endast ska skydda den ekonomiskt svagare och rättsligt mindre erfarna parten.¹⁸¹

Förutom att avtalet ska ha ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare krävs att näringsidkaren bedriver kommersiell verksamhet i den medlemsstat där konsumenten har hemvist alternativt riktar verksamheten mot den medlemsstaten.¹⁸² I de förenade målen C-585/08 och C-144/09 (”*Pammer & Hotel Alpenhof*”) räknade EU-domstolen upp ett antal omständigheter som talar för att näringsidkaren avsett att handla med konsumenter i en eller flera medlemsstater. Näringsidkarens omnämnande av medlemsstater där denne erbjuder varor och tjänster ansågs vara ett tydligt uttryck för en vilja att rikta verksamheten dit.¹⁸³

Möjligheten att i förhållande till konsumenter avtala om domstols behörighet begränsas i artikel 19 Bryssel Ia-förordningen. Enligt bestämmelsen får avvikelser från konsumentreglerna enbart ske om avtalet ingåtts efter tvistens uppkomst, ger konsumenten rätt att väcka talan vid fler domstolar än de som tillräknas dem enligt konsumentregleringen eller om båda parter vid avtalets ingående hade hemvist i samma medlemsstat och avtalet ger den medlemsstaten behörighet. Om konsumenten är svarande och går i svaromål vid annan domstol än den vid konsumentens hemvist ska domstolen dessutom ”säkerställa att konsumenten har informerats om sin rätt att bestrida domstolens behörighet” i enlighet med artikel 26.2 Bryssel Ia-förordningen. Konsumentens rättigheter förstärks även av Konsumentavtalsdirektivet vilket föreskriver att oskäligen avtalsvillkor inte ska vara bindande i

¹⁸⁰ Skäl 18 Bryssel Ia-förordningen.

¹⁸¹ Se mål C-269/95, ”*Benincasa*”, punkt 17 f.

¹⁸² Se Brkan, Data protection and European private international law, s. 267.

¹⁸³ Se mål C-585/08 och C-144/09, ”*Pammer & Hotel Alpenhof*”, punkt 81.

förhållande till konsumenter.¹⁸⁴ Medlemsstaternas domstolar ska pröva huruvida avtalsvillkor är oskäliga för konsumenter oavsett om konsumenten har åberopat villkorets ogiltighet eller inte.¹⁸⁵

I målet ”Schrems” besvarades frågeställningen huruvida en persons status som konsument kan ändras med tiden.¹⁸⁶ Maximilian Schrems har sedan 2010 ett Facebook-konto för privata ändamål och sedan 2011 en Facebook-sida som bland annat används för att informera internet-användare om de aktioner han vidtagit mot Facebook. Han har även grundat en förening med syfte att se till att rätten till dataskydd iakttas vilket har fått ett flertal människor över hela världen att överlåta sina anspråk om dataskyddsöverträdelser till honom.¹⁸⁷ I det aktuella målet väckte Schrems talan för sina och sju andra personers anspråk vid domstol i Österrike eftersom han ansåg att Facebook åsidosatt rätten till integritets- och dataskydd. Schrems anförde att domstolen var internationellt behörig eftersom han var att anse som konsument avseende det privata Facebook-kontot. Facebook gjorde gällande att Schrems användande av sitt privata konto och informations-sidan utgjorde samma avtal och att Schrems därför inte var konsument i förhållande till Facebook längre.¹⁸⁸

EU-domstolen konstaterade att en person kan anses vara konsument inom ramen för vissa transaktioner och näringsidkare avseende andra transaktioner och att en eventuell avtalsrättslig koppling mellan Facebook-kontot och Facebook-sidan saknade betydelse för bedömningen av personens ställning som konsument. Om den tidigare privata användningen av kontot väsentligen fått en yrkesmässig karaktär efter ingåendet av avtalet är personen inte längre konsument. Att en person förvärvar sakkunskap eller engagerar sig i att företräda de rättigheter som användarna av Facebook är berättigade till innebär däremot inte att man förlorar sin ställning som konsument. Detta engagemang omfattas av varje persons rätt att organisera sig och tillvarata sina intressen. Därmed ska en användare av ett privat Facebook-konto inte förlora sin konsumentstatus på grund av att han ”*publicerar böcker, håller föredrag, förvaltar webbplatser, samlar in medel och övertar anspråk från andra konsumenter i syfte att göra gällande dessa i domstol*”.¹⁸⁹ EU-domstolen poängterade dock att konsumentregleringen syftar till att skydda den part i avtalet som är ekonomiskt svagare och rättsligt mindre erfaren. Detta gäller därför endast när den konsument som ingått avtalet själv är part i tvisten. Schrems kunde därför inte åberopa de förmånligare jurisdiktionsreglerna vid konsumenttvister för att väcka en kollektiv talan för de anspråk som andra konsumenter hade överlåtit till honom.¹⁹⁰

¹⁸⁴ Artikel 6 Konsumentavtalsdirektivet.

¹⁸⁵ Se mål C-168/05, ”*Mostaza Claro*”, punkt 38.

¹⁸⁶ Se Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR* s. 15.

¹⁸⁷ Se mål C-498/16, ”*Schrems*”, punkt 10 f.

¹⁸⁸ Se mål C-498/16, ”*Schrems*”, punkt 35.

¹⁸⁹ Se C-498/16, ”*Schrems*”, punkt 39 f.

¹⁹⁰ Se mål C-498/16, ”*Schrems*”, punkt. 47.

4.6 Särskilt om dataskyddstvister

Nedan nämnda rättsfall avser EU-domstolens bedömningar rörande ärekränkningar. Tolkningarna kan ge vägledning gällande tillämpningen vid dataskyddsöverträdelser eftersom det är skyddet av enskildas personliga integritet som eftersträvas oavsett om frågorna rör felaktiga personuppgiftsbehandlingar eller ärekränkningar över internet.¹⁹¹ Viss försiktighet får dock iakttas vid tolkningen då en påstådd dataskyddsöverträdelse inte nödvändigtvis innebär att den registrerade utsatts för förtal. Dataskyddsöverträdelserna kan bestå i att den personuppgiftsansvarige har samlat in personuppgifterna på ett felaktigt sätt eller brutit i lagringen av uppgifterna med följden att obehöriga fått åtkomst till enskildas personuppgifter.¹⁹²

Startskottet för EU-domstolens bedömning av Bryssel Ia-förordningens tillämpning vid dataskyddsöverträdelser kan sägas vara mål C-68/93 (*Shevill*) trots att målet inte rör kränkningar över internet.¹⁹³ Fiona Shevill, en kvinna med hemvist i England, stämde en fransk tidning som publicerat en artikel där det antydde att hon hade deltagit i ett narkotikanätverk. Tidningen med den aktuella artikeln distribuerades till största del i Frankrike, men även i ett antal andra medlemsstater. EU-domstolen fastslog först att sökanden även vid ärekränkande publiceringar kan välja att väcka talan vid skadeorten eller handlingsorten eftersom den drabbade skadas där publikationen sprids. EU-domstolen konstaterade därefter att kändanden kan väcka talan i varje medlemsstat där den drabbade påstår sig ha blivit utsatt för ett angrepp på sitt rykte om publikationen har spridits där. Däremot är domstolens behörighet begränsad till att enbart omfatta de skador som den skadelidande lidit i just den staten. Vill kändanden väcka talan för samtliga skador måste talan väckas antingen där svaranden har hemvist eller där utgivaren av publikationen har sitt driftställe.¹⁹⁴ Att utgivarens driftställe angavs som handlingsort hade att göra med att det gav ut publikationen som uttalade och sedan spred ärekränkningen, vilket innebar driftstället var att betrakta som skadans ursprungsort.¹⁹⁵

EU-domstolen introducerade genom *Shevill* den s.k. mosaikprincipen där domstolens behörighet är begränsad till den del av skadan som lidits i just den medlemsstaten. Denna begränsade behörighet motiverades av att domstolen vid skadeorten bäst kan avgöra omfattningen av skadan i medlemsstaten. Bedömningen har ifrågasatts med hänvisning dels till svårigheter att dela upp en skada orsakad av

¹⁹¹ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR, s. 18.

¹⁹² KOM(2010) 609 Slutlig: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i EU, s. 2.

¹⁹³ Se Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR, s. 13.

¹⁹⁴ Se mål C-68/93, *Shevill*, punkt 32.

¹⁹⁵ Se mål C-68/93, *Shevill*, punkt 24.

ärekränkningar och avgöra skadans omfattning i en medlemsstat, dels till att olika aspekter av samma tvist kan prövas av olika domstolar.¹⁹⁶

I de förenade målen C-509/09 och C-161/10 (*"eDate & Martinez"*) bekräftades att Bryssel Ia-förordningen kan tillämpas vid tvister rörande kränkningar över internet. Båda målen handlade om hur den ort där skadan inträffade eller kan inträffa tolkas när den påstådda kränkningen skett genom att personuppgifter lagts ut på en webbplats. EU-domstolen anförde att det finns en väsentlig skillnad mellan publiceringar på internet och publiceringar genom tryckta medier eftersom internet i princip riktar sig till en obegränsad publik. Av den anledningen konstaterade EU-domstolen att det fanns skäl att anpassa anknytningskriterierna på så sätt att den som har utsatts för en kränkning av personlighetsskyddet över internet kan väcka talan för hela skadan vid en domstol.¹⁹⁷ Generaladvokat Pedro Cruz Villalón uttryckte i sitt förslag till avgörande att konfliktens tyngdpunkt är där risken för att personens rykte eller rätt till privatliv kränks och värdet av spridningen syns tydligast. Detta är den medlemsstat där domstolen har bäst förutsättningar att pröva konflikten mellan informationsfrihet och rätten till skydd av personuppgifter.¹⁹⁸ Mot bakgrund av dessa omständigheter slog EU-domstolen fast att käranden, vid skada som rör kränkningar av personlighetsskyddet över internet, kan väcka talan rörande hela skadan även i det land där käranden har sitt centrum för sina intressen. EU-domstolen anförde även att avsändaren av det kränkande innehållet kan ha kännedom om var den käranden har sitt centrum för intressen och därmed rimligen kan förutse var talan kan väckas.¹⁹⁹

Domstolen har genom *"eDate och Martinez"* utökat möjligheterna till jurisdiktion vid fall som rör kränkningar över internet. Skillnaden mot *"Shevill"* är just den plattform som använts för att sprida informationen. När en kärande har blivit utsatt för kränkningar av sina personliga uppgifter över internet kan talan rörande hela skadan väckas vid svarandens hemvist, där utgivaren av publikationen har sitt driftställe eller där käranden har sitt centrum för sina intressen. Möjligheten att stämma i varje land där personuppgifterna har spridits i den omfattning käranden har lidit skada kvarstår alltså.

Frågan om man kan betraktas som konsument vid användandet av olika onlinetjänster har visat sig vara svårbedömd. I många fall används tjänster såsom e-postkonton, Facebook och Skype för både privata och professionella ändamål.²⁰⁰ EU-domstolen har tidigare uttalat att en person som ingått avtal av både privata och yrkesmässiga skäl inte omfattas av konsumentreglerna om inte den yrkesmässiga

¹⁹⁶ Se Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet*, s. 173.

¹⁹⁷ Se mål C-509/09 och C-161/10, *"eDate & Martinez"*, punkt 48.

¹⁹⁸ Se generaladvokat Pedro Cruz Villalóns förslag till avgörande i de förenade målen C-509/09 och C-161/10, *"eDate & Martinez"*, punkt 58.

¹⁹⁹ Se mål C-509/09 och C-161/10, *"eDate & Martinez"*, punkt 50.

²⁰⁰ Se Brkan, *Data protection and European private international law*, s. 267.

användningen enbart är av försumbar betydelse för transaktionen.²⁰¹ Generaladvokat Michal Bobak uttalade i sitt förslag till avgörande i målet ”*Schrems*” att det finns ytterligheter på Facebook där det lätt går att utläsa vem som agerar privat och vem som agerar yrkesmässigt, men att det finns en mängd situationer som är svåra att kvalificera. Ett privat Facebook-konto kan användas både för att dela personliga bilder med vänner och för att lägga ut poster om forskning personen bedriver. Generaladvokaten framhöll att sociala nätverk uppmuntrar till personlig utveckling och kommunikation vilket kan leda till att privatpersonens yrkesliv och privatliv blandas. Om de inlägg personen lägger ut är ett uttryck för dennes person och inte är avsedda att generera någon direkt affärsmässig verkan bör inte inläggen innebära att användningen av Facebook-kontot ska ses som affärsmässig.²⁰²

²⁰¹ Se mål C-464/01, ”*Gruber*”, punkt 54.

²⁰² Generaladvokat Michal Bobaks förslag till avgörande i mål C-498/16, ”*Schrems*”, punkt 46-48.

5. Analys

5.1 Hur skiljer sig GDPR och Bryssel I-förordningen åt?

5.1.1 Syften och tillämpningsområden

GDPR ska tillförsäkra fysiska personer ett grundläggande skydd vid personuppgiftsbehandlingar och skapa förutsättningar för ett fritt flöde av personuppgifter inom EU.²⁰³ Bryssel Ia-förordningen syftar enligt skälen till att främja den fria rörligheten av privaträttsliga domar och stärka möjligheten till rättslig prövning inom unionen.²⁰⁴ Dessa syften är inte motsägelsefulla, men heller inte klart kompatibla eftersom GDPR uttryckligen syftar till att förstärka en av parternas rättigheter, medan Bryssel Ia-förordningen ska vara neutral och inte ge fördelar åt någon av parterna.²⁰⁵

Bryssel Ia-förordningens huvudregel är att domstolens behörighet bygger på principen om svarandens hemvist för att uppfylla kravet på förutsebarhet. Övriga jurisdiktionsgrunder i Bryssel Ia-förordningen ska enbart användas när det finns en nära anknytning mellan domstolen och tvisten eller om det krävs för att underlätta en korrekt rättskipning.²⁰⁶ Jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen ska inte skapa fördel för någon av de tvistande parterna.²⁰⁷

Vad gäller det materiella tillämpningsområdet ska Bryssel Ia-förordningen tillämpas på privaträttsens område. Tillämpningsområdet har fått en vid tolkning och Bryssel Ia-förordningen har sedan tidigare ansetts omfatta vissa frågor om dataskyddsöverträdelse.²⁰⁸ Huruvida en talan om dataskyddsöverträdelse omfattas av Bryssel Ia-förordningens materiella tillämpningsområde får avgöras utifrån omständigheterna i varje enskilt mål. Bryssel Ia-förordningen kan anses tillämplig när båda parterna i målet är fysiska personer, men om den personuppgiftsansvarige utövar en offentligrättslig maktbefogenhet vid personuppgiftsbehandlingen faller tvisten utanför tillämpningsområdet.²⁰⁹ GDPR har ett bredare materiellt tillämpningsområde eftersom tillämpningen inte är avgränsad till privaträttsens område. Även offentligrättslig hantering av personuppgifter ska därför ske i enlighet med bestämmelserna i GDPR. Däremot undantas fysiska personers personuppgiftsbehandling av rent privat natur eller behandlingar som har samband med personens hushåll genom artikel 2.2c GDPR.

²⁰³ Se Beyer m.fl., s. 29.

²⁰⁴ Skäl 1 Bryssel Ia-förordningen.

²⁰⁵ Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 23.

²⁰⁶ Skäl 16 Bryssel Ia-förordningen.

²⁰⁷ Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 23.

²⁰⁸ Se exemplevis mål C-498/16, ”Schrems”.

²⁰⁹ Se redogörelse ovan i kap. 4.3.2.

Bryssel Ia-förordningen blir enligt huvudregeln tillämplig om svaranden har hemvist i någon av medlemsstaterna. Domstolens behörighet bestäms i enlighet med nationell rätt om svaranden inte har hemvist inom EU. Vissa jurisdiktionsregler som avser svagare parter, exempelvis konsumenter, blir tillämpliga även om svaranden inte har hemvist inom EU.²¹⁰ Till skillnad mot Bryssel Ia-förordningen har GDPR ett vidsträckt territoriellt tillämpningsområde oavsett om den registrerade är en svagare part än den personuppgiftsansvarige. Artikel 3 GDPR stadgar att förordningen är tillämplig såväl när den personuppgiftsansvarige är etablerad inom EU som när den personuppgiftsansvarige inte har någon etablering inom unionen under förutsättning att den registrerade har hemvist inom EU och personuppgiftsbehandlingen har anknytning till utbudande av varor eller tjänster till den registrerades hemvistmedlemsstat. GDPR är även tillämplig om den personuppgiftsansvarige övervakar unionsmedborgares beteenden med syfte att särskilja preferenser och attityder.

5.1.2 Jurisdiktionsreglerna

Bryssel Ia-förordningens huvudregel är att talan ska väckas vid svarandens hemvist. För att uppfylla kravet på förutsebarhet ska denna princip alltid tillämpas utom i vissa särskilda fall när det är befogat att använda andra anknytningskriterier.²¹¹ EU-domstolen har vid ett flertal tillfällen konstaterat att de särskilda jurisdiktionsreglerna endast ska tillämpas när en annan domstol än den vid svarandens hemvist är bättre lämpad för att underlätta det processuella förfarandet eller när domstolen har nära anknytning till tvisten.²¹²

Den registrerade kan genom GDPR välja mellan att väcka talan vid den personuppgiftsansvariges etableringsort eller vid domstolen i den medlemsstat där den registrerade har sin hemvist. Möjligheten att väcka talan vid hemvistmedlemsstatens domstol kan närmast liknas vid Bryssel Ia-förordningens särskilda bestämmelser avseende konsumenter. Inom EU, till skillnad mot vissa stater, kvalificeras inte datasubjekt per automatik som konsumenter även fast de ofta intar en svagare position gentemot personuppgiftsansvariga.²¹³ Genom GDPR tillräknas de registrerade samma möjlighet som konsumenter idag får genom Bryssel Ia-förordningen, det vill säga att väcka talan vid domstolen i den medlemsstat där den registrerade har sin hemvist.²¹⁴ För den registrerade kan det vara fördelaktigt att väcka talan genom GDPR istället för Bryssel Ia-förordningen eftersom det inte krävs några särskilda anknytningskriterier för att den registrerade ska få väcka talan vid sin hemvist. Den registrerade behöver

²¹⁰ Artikel 6.1 Bryssel Ia-förordningen.

²¹¹ Skäl 15 Bryssel Ia-förordningen.

²¹² Se exempelvis C-21/76, ”*Bier*”, punkt 15 & C-204/08, ”*Air Baltic Corporation*”, punkt 32.

²¹³ Se Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, s. 15.

²¹⁴ Jfr. artikel 17 Bryssel Ia-förordningen.

varken ha ingått ett avtal med den personuppgiftsansvarige eller räknas som konsument för valmöjligheten att väcka talan vid sin hemvist.²¹⁵

Om den registrerade har lidit skada av den felaktiga personuppgiftsbehandlingen och det inte föreligger något avtal med den personuppgiftsansvarige kan talan, enligt artikel 7.2 Bryssel Ia-förordningen, väckas vid den ort där skadan inträffade istället för vid svarandens hemvist. I praxis har en ”mosaikprincip” utarbetats vilket innebär att den skadelidande, när dennes personlighetsskydd kränkts genom publiceringar som spridits till flera medlemsstater eller genom innehållet på en hemsida, kan väcka skadeståndstalan i varje medlemsstat där innehållet är eller har varit tillgängligt. Däremot är domstolen i de olika medlemsstaterna endast behöriga att pröva de skador som orsakats inom aktuell medlemsstat.²¹⁶ GDPR innehåller inte något utrymme för en sådan ”begränsad jurisdiktion”.²¹⁷ Vid användningen av jurisdiktionsregeln i GDPR väljer den registrerade att väcka talan där den personuppgiftsansvarige är etablerad eller vid sin hemvist, det behövs följaktligen inga tolkningar avseende skadeort och handlingsort.

Vid kränkningar över internet har EU-domstolen, genom avgörandet i ”*eDate & Martinez*”, konstaterat att käranden kan väcka talan rörande hela skadan i det land där käranden har sitt centrum för sina intressen vilket i allmänhet motsvarar den plats där personen är stadigvarande bosatt.²¹⁸ Den registrerades hemvist (GDPR) och det land där käranden har sitt centrum för sina intressen (Bryssel Ia-förordningen) bör därför få samma betydelse. Det är av vikt att notera att tolkningen i ”*eDate & Martinez*” avsåg kränkningar över internet medan en dataskyddsöverträdelse inte nödvändigtvis behöver innebära att den registrerade utsatts för en kränkning. En bristande personuppgiftsbehandling på sociala nätverk behöver inte innebära att den personuppgiftsansvarige utsätter den registrerade för någon kränkande behandling. Skadan kan istället bestå i att skyddet av personens användarkonto har brutit och att obehöriga fått åtkomst till kontot. I ”*eDate & Martinez*” konstaterade EU-domstolen att det är svårt att bedöma spridningen av innehåll på internet och utvärdera den orsakade skadan i en viss medlemsstat.²¹⁹ Visserligen kan det även vid bristande personuppgiftsbehandling på sociala nätverk vara svårt att utvärdera den orsakade skadan i en viss medlemsstat, men det går inte att dra slutsatsen att EU-domstolen vid en dataskyddsöverträdelse på sociala nätverk skulle göra samma bedömning som vid

²¹⁵ Se Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR s. 29.

²¹⁶ Se mål C-68/93, ”*Shevill*”, punkt 30 och de förenade målen C-509/09 och C-161/10, ”*eDate & Martinez*”, punkt 51.

²¹⁷ Jfr. artikel 82.4 GDPR om att varje personuppgiftsansvarig är ansvarig för ”hela skadan” om mer än en personuppgiftsansvarig medverkat vid personuppgiftsbehandlingen. Se även skäl 146 GDPR om att den personuppgiftsansvarige ”bör ersätta all skada”. Således domstolen ha jurisdiktion avseende hela skadeståndstalan utan begränsningar till ”den ort där skadan inträffade”.

²¹⁸ Se mål C-509/09 och C-161/10, ”*eDate & Martinez*”, punkt 49.

²¹⁹ Se mål C-509/09 och C-161/10, ”*eDate & Martinez*”, punkt 46.

kränkningar. Generaladvokaten framhöll i sitt förslag till avgörande i ”*eDate & Martinez*” att käranden har en särskilt utsatt position vid kränkande publiceringar på internet.²²⁰ För att fysiska personer ska tillförsäkras ett effektivt skydd är det inte omöjligt att EU-domstolen vid tillämpning av Bryssel Ia-förordningen skulle göra bedömningen att käranden alltid har en särskilt utsatt situation vid dataskyddsöverträdelse och därigenom bör få väcka talan vid sitt centrum för sina intressen. Detta skulle dessutom gå i linje med skäl 11 GDPR där det anges att ett effektivt skydd av personuppgifter inom EU kräver förstärkta rättigheter. Däremot går det inte i nuläget att dra slutsatsen att bedömningen kommer bli densamma vid alla typer av bristande personuppgiftsbehandling som vid kränkningar över internet.

Huruvida skadeståndsanspråk som grundar sig på rättigheter fysiska personer tillräknats genom medlemsstaternas nationella dataskyddslag ska omfattas av GDPRs tillämpningsområde är ännu oklart.²²¹ Skadeståndsanspråk som grundar sig på nationella lagar från tredjeländer hamnar genom ordalydelsen klart utanför tillämpningsområdet eftersom rättigheterna inte kan anses härröra från GDPR.²²² Eftersom Bryssel Ia-förordningen kan bli tillämplig avseende rättigheter härrörande från medlemsstaternas nationella dataskyddslag finns i vart fall ett behov av Bryssel Ia-förordningens regler vid dataskyddsöverträdelse om GDPR inte är tillämplig.²²³

Avseende möjligheten att avtala om behörig domstol inom ramen för GDPR är min tolkning att det är möjligt, men att den registrerades jurisdiktionsmöjligheter genom GDPR inte får avtalas bort. Om den registrerade väcker talan enligt den personuppgiftsansvariges allmänna villkor bör domstolen upplysa om möjligheten att väcka talan i enlighet med GDPR för att den registrerade inte ska förvägras sina rättigheter. Detta liknar de begränsningar som återfinns i Bryssel Ia-förordningen avseende prorogationsavtal med konsument.²²⁴ Begränsningarna bör gälla oavsett om den registrerade är att se som konsument eller inte. Eftersom den registrerade endast tillerkänns fler jurisdiktionsmöjligheter påverkas inte tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR vilket enligt min uppfattning talar för att det bör vara tillåtet inom ramen för GDPR.²²⁵ Konsumenter åtnjuter redan idag ett starkare skydd genom Konsumentavtalsdirektivet, vilket har införlivats i medlemsstaternas nationella lagstiftning. När den

²²⁰ Generaladvokat Pedro Cruz Villalóns förslag till avgörande i de förenade målen C-509/09 och C-161/10, *eDate & Martinez*, punkt 48.

²²¹ Jfr. Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR* s. 25, samt Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, s. 26.

²²² Jfr. Artikel 79.1 GDPR med ordalydelsen ”varje registrerad som anser att hans eller hennes rättigheter enligt denna förordning”.

²²³ Lundstedt, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, s. 26.

²²⁴ Artikel 26.2 Bryssel Ia-förordningen.

²²⁵ Jfr. skäl 147 GDPR.

registrerade kan ses som konsument bör följaktligen kraven på tydliga prorogationsavtal vara högre eftersom såväl GDPR som konsumentavtalsdirektivet måste beaktas. Om det inte tydligt framgår att den registrerade kan välja att väcka talan i enlighet med bestämmelserna i GDPR ska prorogationsavtalet därför anses oskäligt. Oskälighetsbedömningen ska göras ex officio av nationell domstol oavsett om konsumenten har anfört att villkoren är oskäliga eller inte.

Vad gäller registrerade som inte är konsumenter ställs inte kravet på tydlighet lika högt och det finns heller inga krav på att nationell domstol måste utreda om villkoren är oskäliga eller inte. Min bedömning är att osäkerheten rörande prorogationsavtals giltighet inom ramen för GDPR och hur nationell domstol behöver agera när de ställs inför dessa innebär att personuppgiftsansvariga fortsatt kan formulera relativt otydliga villkor avseende jurisdiktion. Om den personuppgiftsansvarige har angett att talan ska väckas vid domstol i ett visst land eller vid behörig domstol i enlighet med GDPR har inte den registrerades rättigheter avtalats bort, men den personuppgiftsansvarige har inte heller uttryckligen angivit att den registrerade får väcka talan vid sin hemvist. Om inte den registrerade har kännedom om vad jurisdiktionsreglerna i GDPR innebär är risken stor att denne kommer att väcka talan vid den domstol den personuppgiftsansvarige har angett. Teoretiskt sett har inte prorogationsavtalet påverkat den registrerades rätt att väcka talan enligt jurisdiktionsregeln i GDPR vilket innebär att den personuppgiftsansvarige försäkrat sig om att domstolen inte bör förklara sig obehörig. I praktiken kan däremot den personuppgiftsansvarige på detta sätt i hög utsträckning styra tvisten till önskad domstol.

5.2 Den praktiska tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR

EU-domstolen har kontinuerligt utökat tillämpningsområdet för de särskilda jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen vilket gör att man kan ställa sig frågande till om det överhuvudtaget finns ett behov av jurisdiktionsregeln i GDPR eller om jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen ger de registrerade en likvärdig rätt till ett effektivt rättsmedel.²²⁶ I följande avsnitt ska den praktiska tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR i jämförelse med Bryssel Ia-förordningen analyseras med utgångspunkt i ett antal tidigare nämnda fall.

I målet ”Schrems” aktualiserades frågan om konsumentregeln i Bryssel Ia-förordningen och om en person kan förlora sin ställning som konsument. EU-domstolen konstaterade att en fysisk persons status som konsument kan ändras om den tidigare privata användningen av kontot väsentligen fått yrkesmässig karaktär efter avtalet.²²⁷ Den praktiska skillnaden vid tillämpning av jurisdiktionsregeln i GDPR är att Schrems inte hade behövt ses som konsument för att få väcka talan vid sin hemvist. Detta innebär att Schrems med stöd av GDPR nu kan väcka talan vid sin hemvist även om han inte är en

²²⁶ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 21.

²²⁷ Se mål C-498/16, ”Schrems”, punkt 38.

konsument i Bryssel Ia-förordningens mening. Det behövs därför inte någon tolkning vid svårbedömda fall där användandet av olika onlinetjänster sker för både privata och professionella ändamål. Följaktligen är jurisdiktionsregeln i GDPR mer fördelaktig för den registrerade i det avseendet att man har samma rättighet att väcka talan vid sin hemvist oavsett om man är konsument eller inte.

EU-domstolen konstaterade i samma mål att Schrems inte kunde ses som konsument avseende de anspråk som överlåtits till honom.²²⁸ Vad gäller den praktiska tillämpningen av GDPR återstår det att se om man kan överlåta anspråk till andra personer. Av ordalydelsen i GDPR framgår det att den registrerade, vars rättigheter enligt GDPR har åsidosatts med konsekvensen att personen lidit skada, har rätt att väcka talan mot den personuppgiftsansvarige.²²⁹ Ordalydelsen talar emot att det finns utrymme för den registrerade att överlåta sitt anspråk till någon annan. Däremot framgår av artikel 80.1 GDPR att den registrerade kan *”ge ett organ, en organisation eller sammanslutning utan vinstsyfte, som har inrättats på lämpligt sätt i enlighet med lagen i en medlemsstat, vars stadgeenliga mål är av allmänt intresse och som är verksam inom området skydd av registrerades rättigheter och friheter när det gäller skyddet av deras personuppgifter”* i uppdrag att utöva dennes rättigheter och för dennes räkning utöva den registrerades rätt till ersättning. Den registrerade måste följaktligen inte föra sin skadeståndstalan personligen, men däremot tycks inte GDPR lämna något utrymme för att överlåta anspråk till någon annan part.

Om det skulle vara möjligt att överlåta anspråk och förvärvaren vill väcka talan uppstår följdfrågan var den förvärvande personen kan väcka talan. I likhet med utgången i målet *”Schrems”* borde inte ett anspråk som överlåtits från en registrerad innebära att förvärvaren kan välja att väcka talan vid sin hemvist eftersom den förvärvande parten inte är den person som fått sina rättigheter åsidosatta. Sammanfattningsvis är min tolkning att anspråk grundade på överträdelse av GDPR inte går att överlåta. Ordalydelsen avseende *”rätten till ett effektivt rättsmedel”* och *”rätten till ersättning”* tycks enbart ge utrymme för den person vars rättigheter har kränkts att väcka talan, antingen personligen eller genom en organisation som verkar för den registrerades rättigheter. Syftet med GDPR är dessutom att tillförsäkra ett högre skydd åt registrerade vid personuppgiftsbehandlingen. Att ge fördelar åt en part som förvärvat anspråk av den som fått sina rättigheter kränkta bör inte inrymmas i syftet. Vill den registrerade överlåta sitt anspråk kan den förvärvande parten istället välja att väcka talan vid behörig domstol enligt de allmänna jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen.²³⁰

²²⁸ Se mål C-498/16, *”Schrems”*, punkt 49.

²²⁹ Artikel 79.1 och artikel 82.1 GDPR.

²³⁰ Jfr. Mål C-498/16, *”Schrems”*, där EU-domstolen konstaterade att jurisdiktionsregeln avseende konsumenter enbart är tillämplig när konsumenten som ingått avtalet vill väcka talan mot den andra avtalsparten. Omständigheten att en fordran har överlåtits kan därmed inte ge den som övertagit fordran möjligheten att skapa en ny behörighetsgrund.

I och med avgörandet i ”*eDate & Martinez*” har EU-domstolen utökat möjligheterna för kändanden att väcka talan vid en domstol avseende hela skadan. Vid kränkande publiceringar på internet kan kändanden väcka talan vid sitt centrum för sina intressen vilket i allmänhet motsvaras av den plats där kändanden är stadigvarande bosatt.²³¹ Den praktiska tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR bör därför inte innebära någon skillnad gentemot tillämpningen av Bryssel Ia-förordningen i den mån dataskyddsöverträdelsen består i kränkande publiceringar på internet. Vid skadeståndstalan utanför avtalsförhållanden där dataskyddsöverträdelsen inte består av kränkande publiceringar över internet kan däremot tillämpningen mellan förordningarna skiljas åt. Sökanden kan avseende Bryssel Ia-förordningen välja att väcka talan antingen vid handlingsorten eller skadeorten.²³² Däremot omfattar inte skadeorden varje ort där den skadelidande påstår att han lidit följskador på grund av en direkt skada som inträffat i en annan medlemsstat.²³³ Användningen av jurisdiktionsregeln i GDPR förutsätter inte en tolkning av var skadan inträffat. Tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR vid skadestånd utanför avtalsförhållanden kan därför vara mer fördelaktig för den registrerade eftersom möjligheten att väcka talan vid dennes hemvist finns oavsett om skadan har inträffat i medlemsstaten eller inte.

Den praktiska skillnaden mellan tillämpningen av GDPR och Bryssel Ia-förordningen är tydligare när både den registrerade och den personuppgiftsansvarige är fysiska personer och den registrerade inte nödvändigtvis befinner sig i en svagare position.²³⁴ Även när personuppgifter behandlas vid publiceringar på privatpersoners bloggar måste den personuppgiftsansvarige (i detta fall bloggaren) följa bestämmelserna i GDPR.²³⁵ Eftersom den registrerade inte kan ses som konsument när den personuppgiftsansvarige är en fysisk person kan inte konsumentregleringen i Bryssel Ia-förordningen bli aktuell. Utgångspunkten blir att talan enligt Bryssel Ia-förordningen måste väckas vid svarandens hemvist.²³⁶ Fördelen för den registrerade är att GDPR ger möjligheten att väcka talan antingen där den personuppgiftsansvarige är etablerad eller vid den registrerades hemvist oavsett om motparten är en juridisk eller fysisk person. I målet ”*Bodil Lindqvist*” hade en konfirmandlärare beskrivit arbetskollegor i skämtsamma ordalag på en hemsida. Målet handlade om konfirmandlärarens omnämnande av kollegorna var att betrakta som behandling av personuppgifter och därigenom omfattades av Dataskyddsdirektivets tillämpningsområde.²³⁷ Om frågan istället hade varit vilken domstol som var behörig hade svaret enligt GDPR blivit att den registrerade kan väcka talan där den personuppgiftsansvarige är etablerad eller vid den registrerades hemvist. Bedömningen enligt Bryssel

²³¹ Se de förenade målen C-509/09 och C-161/10, ”*eDate & Martinez*”, punkt 49.

²³² Se mål C-21/76, ”*Bier*”, punkt 19.

²³³ Se C-364/93, ”*Marinari*”, punkt 21.

²³⁴ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 29.

²³⁵ Se Holtz, *Den nya allmänna Dataskyddsförordningen*, s. 244.

²³⁶ Artikel 4 Bryssel Ia-förordningen.

²³⁷ Se mål C-101/01, ”*Bodil Lindqvist*”, punkt 18.

Ia-förordningen hade inneburit att huvudregeln om svarandens hemvist skulle tillämpas. Alternativt hade käranden kunnat väcka talan vid ”den ort där skadan inträffade” med den efterföljande svårigheten att avgöra vad som innefattas i skadeorten vid publiceringar på internet. I det aktuella fallet hade konfirmandläraren och kollegorna hemvist i samma medlemsstat, men tolkningen kan bli betydligt svårare om en bloggare behandlar personuppgifter avseende registrerade från andra medlemsstater. Sammanfattningsvis blir det en tydlig praktisk skillnad i tillämpningen mellan förordningarna när både den registrerade och den personuppgiftsansvarige är fysiska personer. I GDPR finns varken krav på att den registrerade ska befinna sig i en svagare position eller att det finns en nära anknytning till en annan domstol för att talan ska kunna väckas vid en annan domstol än den vid svarandens hemvist.²³⁸

5.3 GDPR i förhållande till Bryssel Ia-förordningen

I skäl 147 GDPR står det uttryckligen att när särskilda jurisdiktionsbestämmelser fastställs i GDPR bör inte allmänna bestämmelser om behörighet, såsom de i Bryssel Ia-förordningen, påverka tillämpningen av de särskilda bestämmelserna. Ordalydelsen ger sken av att båda förordningarna alltså är gällande, men att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler inte får påverka tillämpningen av artikel 79.2 GDPR.²³⁹ Min tolkning är att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler fortfarande är tillämpliga vid dataskyddsöverträdelser, men att den registrerade inte får förvägras möjligheten att väcka talan enligt GDPR. Denna tolkning innebär att den registrerade kan välja att väcka talan enligt GDPR eller genom jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen. Den registrerade får därmed fler valmöjligheter när talan ska väckas vilket kan stödjas av att GDPR ska förstärka de registrerades rättigheter.²⁴⁰

GDPR ska med utgångspunkt i denna tolkning ses som överordnad vid frågor om behörighet avseende dataskyddsöverträdelser i den bemärkelsen att den registrerade alltid har möjligheten att använda sig av jurisdiktionsregeln i GDPR. Däremot kan den registrerade fortfarande välja att använda sig av Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler vilket innebär att förordningarna även kan ses som alternativa i förhållande till varandra.

Den personuppgiftsansvariges intressen av förutsebarhet beaktas däremot inte om förordningarna är att se som alternativa. Med fler valmöjligheter för den registrerade ökar även möjliga domstolar att bli stämnd vid. Däremot bör utgångspunkten vara att registrerade i stor utsträckning väljer att väcka talan vid sin hemvist. Vid dataskyddsöverträdelser på sociala nätverk är aktuella kan det dock vara svårt att skapa sig en överblick över var tvister kan uppstå eftersom nätverken riktar sig till medborgare med hemvist inom hela unionen. Den personuppgiftsansvarige kan dock fortsättningsvis till en viss

²³⁸ Jfr. skäl 16 och 18 Bryssel Ia-förordningen.

²³⁹ Se Revolidis, *Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR*, s. 22.

²⁴⁰ Skäl 11 GDPR.

utsträckning styra tvisterna genom att upprätta prorogationsavtal med angivande av önskad domstol och jurisdiktionsregeln i GDPR.

Värt att notera är att det inte återfinns någon särskild bestämmelse avseende erkännande och verkställighet i GDPR. Reglerna för erkännande och verkställighet i Bryssel Ia-förordningen bör därför bli aktuella även när domstolens behörighet har bestämts genom GDPR.²⁴¹ En dom meddelad i en medlemsstat ska erkännas och verkställas i övriga medlemsstater under förutsättning att det inte föreligger någon grund för vägran enligt artikel 45 Bryssel Ia-förordningen.

²⁴¹ Jfr. formuleringen i artikel 36 och artikel 39 Bryssel Ia-förordningen där det framgår att domstolens behörighet inte måste ha bestämts av Bryssel Ia-förordningen, det är tillräckligt att domen har meddelats i en medlemsstat för att den ska erkännas och verkställas i övriga medlemsstater.

6. Avslutande reflektioner

Syftet med denna uppsats har varit att analysera tänkbara jurisdiktionsmöjligheter vid dataskyddsöverträdelser sedan GDPR börjat tillämpas och utreda hur det nya regelverket förhåller sig till ett alternativt användande av jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen. I föregående avsnitt har uppsatsens frågeställningar behandlats genom att utreda dels förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen, dels vilka praktiska skillnader införandet av en särskild jurisdiktionsregel på dataskyddsområde faktiskt innebär. Frågan om domstols behörighet vid dataskyddsöverträdelser får i många fall liknande svar oavsett om man använder sig av Bryssel Ia-förordningen eller GDPR. En tydlig skillnad är dock att GDPR är fördelaktigare för den registrerade eftersom denne alltid kan välja att väcka talan vid sin hemvist. Det finns inte någon huvudregel som endast får frångås om den registrerade befinner sig i en svagare position eller om tvisten har nära anknytning till en annan domstol. Denna skillnad tydliggör att det bakomliggande syftet med GDPR är att skydda den ena parten, den registrerade, medan Bryssel Ia-förordningen inte ska ge processuella fördelar åt någon av parterna.

I avsaknad av tydliga regler är frågan om förhållandet mellan GDPR och Bryssel Ia-förordningen svårbedömd. Artikel 67 Bryssel Ia-förordningen och skäl 147 GDPR innehåller liknande formuleringar där det fastslås att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler inte ska påverka tillämpningen av särskilda jurisdiktionsregler fastställda i andra unionsrättsakter. Vad denna formulering innebär är svårt att avgöra, men ordalydelsen tycks i vart fall inte utesluta en användning av Bryssel Ia-förordningen. Osäkerheten i vad formuleringen innebär är ett problem. Om talan rörande dataskyddsöverträdelser väcks vid en domstol som är behörig enligt Bryssel Ia-förordningen måste nationell domstol först ställa sig frågan om användningen av Bryssel Ia-förordningen ”påverkar tillämpningen” av den särskilda jurisdiktionsregeln i GDPR. Denna osäkerhet kan botas genom förhandsavgöranden från EU-domstolen, men det kan bli en tidskrävande process att först fastställa om och i så fall vilka jurisdiktionsregler som kan anses påverka tillämpningen av jurisdiktionsregeln i GDPR.

Det vore önskvärt om rättsläget klagörs genom uttryckliga bestämmelser som tydliggör om jurisdiktionsreglerna i Bryssel Ia-förordningen kan tillämpas som ett alternativ till jurisdiktionsregeln i GDPR. Detta skulle förenkla tillämpningen i medlemsstaterna och bidra till en större säkerhet i vilka regler som faktiskt kan bli aktuella. I och med dagens otydliga formulering kommer förtydligande avgöranden från EU-domstolen att krävas för att klargöra vilka jurisdiktionsregler som kan tillämpas vid dataskyddsöverträdelser. I väntan på förtydliganden blir dock förutsebarheten lidande. Särskilt för personuppgiftsansvariga innebär detta en osäkerhet rörande vilka domstolar en eventuell process kan komma att föras vid.

Enligt min bedömning kan GDPR och Bryssel Ia-förordningen ses som alternativa med innebörden att den registrerade alltid har rätt att använda sig av jurisdiktionsregeln i GDPR, men att möjligheten fortfarande finns att väcka talan vid behörig domstol enligt Bryssel Ia-förordningen. Denna tolkning innebär inte att Bryssel Ia-förordningens jurisdiktionsregler påverkar tillämpningen av GDPR eftersom den registrerade tillerkänns fler jurisdiktionsmöjligheter. Fördelen med en sådan tillämpning är att den registrerades rättigheter att väcka talan vid dataskyddsöverträdelser förstärks.

Denna tolkning innebär även att prorogationsavtal kan tillåtas under förutsättning att den registrerade inte förvägras möjligheten att väcka talan vid sin hemvist eller där den personuppgiftsansvarige är etablerad. Om den registrerade har ingått ett avtal som innehåller en prorogationsklausul bör en korrekt tillämpning av GDPR innebära att den registrerade har möjlighet att väcka talan i enlighet med artikel 79.2 GDPR oavsett om det anges i avtalet eller inte. Eftersom GDPR saknar regler kring prorogationsavtal finns heller inga bestämmelser om huruvida domstolen ska förklara sig obehörig om den registrerade väckt talan vid annan domstol än vad som stadgas i GDPR. Om inte domstolen där talan väckts upplyser den registrerade om dennes olika möjligheter att väcka talan går den registrerade miste om sin rättighet enligt GDPR, men i avsaknad av bestämmelser kring prorogationsavtal råder osäkerhet kring vilka åtgärder domstolen behöver vidta. Vid prorogationsavtal där den registrerade även är konsument i förhållande till den personuppgiftsansvarige ska bestämmelserna i Konsumentavtalsdirektivet och medlemsstaternas nationella konsumentlagstiftningar beaktas. Genom konsumentavtalsdirektivet ställs högre krav på att villkoren gentemot konsumenter ska vara klart och tydligt formulerade och nationell domstol ska ex officio pröva huruvida avtalsvillkor är oskäliga oavsett om konsumenten åberopat det eller inte.²⁴² Således uppnås ett högre skydd av de registrerade när de är att anse som konsumenter eftersom nationell domstol måste pröva om avtalsvillkoren är oskäliga. Har inte konsumenten informerats om möjligheten att väcka talan i enlighet med GDPR bör villkoren anses oskäliga.

Jag anser att det finns ett behov av att förtydliga huruvida prorogationsavtal är tillåtna inom ramen för GDPR eller inte. Det vore önskvärt med uttryckliga bestämmelser där det anges hur domstolen ska agera när talan väckts i enlighet med ett prorogationsavtal och huruvida det finns en skyldighet att upplysa den registrerade om dennes andra jurisdiktionsmöjligheter. Osäkerheten i hur prorogationsavtal ska hanteras kan nämligen innebära att registrerade går miste om fördelen att väcka talan vid sin hemvist. Har den registrerade väckt talan vid den anvisade domstolen och en dom har meddelats ska den erkännas i övriga medlemsstater under förutsättning att det inte föreligger någon vägransgrund.²⁴³ Enligt artikel 45.3 Bryssel Ia-förordningen får inte domstolens behörighet i ursprungsmedlemsstaten omprövas vilket

²⁴² Jfr. Mål C-168/05, ”*Mostaza Claro*” och mål C-191/15, ”*Amazon*”.

²⁴³ Se artikel 36 Bryssel Ia-förordningen.

innebär att den registrerade har förlorat möjligheten att väcka talan med stöd av jurisdiktionsregeln i GDPR.²⁴⁴

Ett praktiskt exempel där osäkerhet i tillämpligheten kan uppstå är Facebooks allmänna villkor där följande anges: *”Om du är konsument med stadigvarande hemvist i en medlemsstat i EU gäller medlemsstatens lagar avseende anspråkskrav, rättsgrund eller tvist som du riktar mot oss som uppstår till följd av eller har anknytning till de här användarvillkoren eller Facebooks produkter (”anspråk”), och du kan fastställa ditt anspråk i en behörig domstol i den medlemsstat som har jurisdiktion över anspråket. I alla andra fall godkänner du att anspråket måste avgöras i en behörig domstol i Republiken Irland och att irländsk lag ska tillämpas för de här villkoren och anspråken, utan hänsyn till lagsvalsregler.”*²⁴⁵ Enligt villkoren är det endast konsumenterna som har rätt att väcka talan *”vid en behörig domstol i den medlemsstat som har jurisdiktion över anspråket”*, övriga ska väcka talan i Irland. Dessa villkor är för det första otydliga avseende vilken medlemsstat som har jurisdiktion, för det andra måste man inte nödvändigtvis vara konsument i förhållande till det sociala nätverket, men reglerna i GDPR ska ändå vara gällande. Om den registrerade anser att dennes rättigheter enligt GDPR har kränkts och personen väcker talan vid behörig domstol i Irland är det däremot oklart hur den nationella domstolen ska agera. Osäkerheten i huruvida prorogationsavtal är tillåtna inom ramen för GDPR kan innebära att allmänna villkor, såsom de ovan nämnda, kommer att tillämpas utan att de registrerade görs medvetna om rättigheterna att väcka talan vid sin hemvist. Jag anser därför att det finns ett behov av att klargöra rättsläget med uttryckliga bestämmelser. Min bedömning är, som tidigare nämnt, att prorogationsavtal kan tillåtas under förutsättning att den registrerade inte förvägras de jurisdiktionsmöjligheter som tillerkänns genom GDPR. Mitt förslag vore en bestämmelse som anger att domstolen ska säkerställa att den registrerade informeras om sin rätt att väcka talan i enlighet med den särskilda jurisdiktionsregeln i GDPR, liknande bestämmelsen i artikel 26.2 Bryssel Ia-förordningen.²⁴⁶ Med hänsyn till att GDPR nyligen börjat tillämpas kommer det troligen inte ske några förändringar inom den närmaste framtiden. Osäkerheten kommer därmed bestå åtminstone till dess EU-domstolen förhoppningsvis klargör om användandet av prorogationsavtal är tillåtet inom ramen för GDPR.

Nackdelen med att se GDPR och Bryssel Ia-förordningen som alternativa är att den personuppgiftsansvariges intressen av förutsebarhet inte beaktas. I och med att den registrerade kan välja att väcka talan antingen enligt jurisdiktionsregeln i GDPR eller enligt Bryssel Ia-förordningen får den

²⁴⁴ Obs. att domstolens behörighet i ursprungsmedlemsstaten kan omprövas om domen är oförenlig med artikel 45.1 e) Bryssel Ia-förordningen, vilket inte är aktuellt eftersom den registrerade är kärke och talan inte rör frågor där domstol har exklusiv behörighet.

²⁴⁵ Facebook (utg.), Allmänna villkor 4.4 Tvister, 2018, ”<https://www.facebook.com/legal/terms>”, lydelse den 18 december 2018.

²⁴⁶ Obs. att artikel 26.2 Bryssel Ia-förordningen rör tyst prorogation där exempelvis en konsument är svarande.

svarande mindre möjlighet att förutse var en eventuell skadeståndsvist kommer att prövas. Till skillnad mot Bryssel Ia-förordningen anges inga krav på att jurisdiktionsreglerna ska uppfylla krav på förutsebarhet. Genom utformningen av GDPR och de bakomliggande ändamålen är det tydligt att denna förordning syftar till att skydda en av parterna i rättsförhållandet.

Som framgår av denna uppsats är frågan om jurisdiktion vid dataskyddsöverträdelser än så länge relativt osäker. Enligt min tolkning kommer GDPR och Bryssel Ia-förordningen att kunna tillämpas alternativt under förutsättning att den registrerade inte förvägras jurisdiktionsmöjligheterna i GDPR. Denna tolkning anser jag vara i överensstämmelse med ordalydelsen i GDPR samt förordningens bakomliggande syfte att förstärka enskildas rätt till skydd vid personuppgiftsbehandlingen. I praktiken tror jag att jurisdiktionsregeln i GDPR i stort sett uteslutande kommer att användas eftersom den registrerade tillerkänns fördelen att väcka talan vid sin hemvist, oavsett var skadan har inträffat och om denne är att betrakta som konsument eller inte. Dessutom kan den registrerade, även om denne inte har hemvist inom unionen, väcka talan där den personuppgiftsansvarige är etablerad eftersom bestämmelserna i GDPR ska åtföljas när den personuppgiftsansvarige är etablerad inom EU oavsett om den registrerade har hemvist inom unionen eller inte.

Min uppfattning är att EU-domstolen kommer ha ett gediget arbete framför sig för att klargöra de otydligheter som finns i GDPR avseende jurisdiktionsmöjligheterna. Detta särskilt vad gäller möjligheten att sluta prorogationsavtal inom ramen för GDPR och hur avtalen i så fall kan utformas.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Beyer, Sandra, Tobias Edvardsson, Frydinger, David & Olstedt Carlström, Caroline, *GDPR: Juridik, organisation och säkerhet enligt dataskyddsförordningen*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2018 [cit. Beyer m.fl., GDPR].

Bogdan, Michael, *Internationell privat- och processrätt*, 8 u., Norstedts Juridik, Visby, 2014 [cit. Bogdan, Internationell privat- och processrätt].

Brkan, Maja, *Data protection and European private international law: observing a bull in a China shop*, *International Data Privacy Law*, vol. 5:4, 2015, s. 257-278 [cit. Brkan, Data protection and European private international law].

Hellner, Michael, *Rom II-förordningen: Tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2014 [cit. Hellner, Rom II-förordningen].

Hettne, Jörgen & Otken Eriksson, Ida (red.), *EU-rättslig metod: teori och genomslag i svensk rättstillämpning*, 2 u., Norstedts Juridik, Visby, 2011 [cit. Hettne & Otken Eriksson, EU-rättslig metod].

Holtz, Hajo Michael, *Den nya allmänna Dataskyddsförordningen – några anmärkningar*, *Svensk Juristtidning* 2018, s. 240-264 [cit. Holtz, Den nya allmänna Dataskyddsförordningen].

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i Nääv. Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, 2 u., Studentlitteratur AB, Lund, 2018, s. 21-46 [cit. Kleineman, Rättsdogmatisk metod].

Lundstedt, Lydia, *International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR*, Faculty of Law, Stockholm University Research Paper Series no 57, 2018 [cit. Lundstedt, International Jurisdiction over Crossborder Private Enforcement Actions under the GDPR].

Márton Edina, *Violations of Personality Rights through the Internet: Jurisdictional Issues under European Law*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2016 [cit. Márton, Violations of Personality Rights through the Internet].

Ramberg, Christina m.fl., *Rättskällor: en introduktion i kritiskt tänkande*, Norstedts Juridik, Visby, 2018 [cit. Ramberg m.fl., Rättskällor].

Revolidis, Ioannis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR: A case of "privacy tourism"?, vol 11:1, Masaryk University Journal of Law and Technology, 2017, s. 7-37 [cit. Revolidis, Judicial Jurisdiction over Internet Privacy Violations and the GDPR].

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentation*, 4 u., Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2018 [cit. Sandgren, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare].

Sandgren, Claes, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, Tidsskrift for Rettsvitenskap, Vol. 118, nr 4-5, 2005, s. 648-656 [cit. Sandgren, Är rättsdogmatiken dogmatisk?].

Wagner, Julian & Benecke, Alexander, *National Legislation within the Framework of the GDPR: Limits and Opportunities of the Member State Data Protection Law*, Vol. 2:3, European Data Protection Law Review, 2016, s.353-361.

Offentligt tryck

Prop. 2017/18:105 Ny dataskyddslag.

Europarättsligt material

EU-kommissionen

Kommissionens meddelande till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén: Ett samlat grepp på skyddet av personuppgifter i Europeiska unionen (KOM(2010) 609 slutlig).

Kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter: allmän uppgiftsförordning (KOM(2012) 11 slutlig).

Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd

Yttrande nr 2/2010 av den 22 juni 2010 om beteendestyrd annonsering på nätet.

Yttrande nr 8/2010 av den 16 december 2010 om tillämplig lag.

Riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordning (EU) 2016/679 (WP251rev.0).

Övrigt EU-material

Gemensam praktisk handledning från Europaparlamentet, rådet och kommissionen för personer som deltar i utformningen av Europeiska unionens lagtexter, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2015.

Övrigt material

Facebook (utg.), *Datapolicy*, 2018, ””, lydelse den 11 december 2018.

Facebook (utg.), *Allmänna villkor 4.4 Tvister*, 2018, ”<https://www.facebook.com/legal/terms>”, lydelse den 18 december 2018.

Rättsfallsförteckning

EU-domstolen

C-29/76, *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG mot Eurocontrol*, ECLI:EU:C:1976:137 [cit. mål C-29/76, ”LTU”].

C-21/76, *Handelskwekerij G.J. Bier BV mot Mines de potasse d’Alsace SA*, ECLI:EU:C:1976:166 [cit. Mål C-21/76, ”Bier”].

C-189/87, *Athanasios Kalfelis mot Bankhaus Schröder m.fl.*, ECLI:EU:C:1988:459 [cit. Mål C-189/87, ”Kalfelis”].

C-172/91, *Volker Sonntag mot Hans Waidmann m.fl.*, ECLI:EU:C:1993:144 [cit. Mål C-172/91, ”Sonntag”].

C-68/93, *Shevill m.fl. mot Presse Alliance SA*, ECLI:EU:C:1995:61 [cit. Mål C-68/93, ”Shevill”].

C-364/93, *Antonio Marinari mot Lloyds Bank plc och Zubaidi Trading Company*, ECLI:EU:C:1995:289 [cit. Mål C-367/93, ”Marinari”].

C-369/95, *Francesco Benincasa mot Dentalkit Srl*, ECLI:EU:C:1997:337 [cit. Mål C-369/95, ”Benincasa”].

C-412/98, *Group Josi Reinsurance Company SA mot Universal General Insurance Company*, ECLI:EU:C:2000:399 [cit. Mål C-412/98, ”Group Josi”].

C-167/00, *Verein für Konsumenteninformation mot Karl Heinz Henkel*, ECLI:EU:C:2002:555 [cit. Mål C-167/00, ”Henkel”].

C-101/01, *Brottmål mot Bodil Lindqvist*, ECLI:EU:C:2003:596 [cit. Mål C-101/01, ”Bodil Lindqvist”].

C-116/02, *Erich Gasser GmbH mot MISAT Srl*, ECLI:EU:C:2003:657 [cit. Mål C-116/02, ”Gasser”].

C-18/02, *Danmarks Rederiforening, för DFDS Torline A/S mot LO Landsorganisationen i Sverige, för SEKO Sjöfolk Facket för Service och Kommunikation*, ECLI:EU:C:2004:74 [cit. Mål C-18/02, ”DFDS Torline”].

C-168/02, *Rudolf Kronhofer mot Marianne Maier m.fl.*, ECLI:EU:C:2004:364 [cit. Mål C-168/02, ”Kronhofer”].

C-464/01, *Johann Gruber mot Bay Wa AG*, ECLI:EU:C:2005:32 [cit. Mål C-464/01, ”Gruber”].

C-281/02, *Andrew Owusu mot N. B. Jackson, under firman Villa Holidays Bal-Inn Villas, m.fl.*, ECLI:EU:C:2005:120 [cit. Mål C-281/02, ”Owusu”].

C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro mot Centro Móvil Milenium SL*, ECLI:EU:C:2006:675 [cit. Mål C-168/05, ”Mostaza Claro”].

C-523/07, *Begäran om förhandsavgörande från Korkein hallinto-oikeus — Finland*, ECLI:EU:C:2009:225 [cit. Mål C-523/07, ”Korkein hallinto-oikeus”].

C-533/07, *Falco Privatstiftung och Thomas Rabitsch mot Gisela Weller-Lindhorst*, ECLI:EU:C:2009:257 [cit. Mål C-533/07, ”Falco Privatstiftung”].

C-204/08, *Peter Rehder mot Air Baltic Corporation*, ECLI:EU:C:2009:439 [cit. Mål c-204/08, ”Air Baltic Corporation”].

C-347/08, *Vorarlberger Gebietskrankenkasse mot WGV-Schwäbische Allgemeine Versicherungs AG*, ECLI:EU:C:2009:561 [cit. Mål C-347/08, ”Vorarlberger Gebietskrankenkasse”].

C-585/08 och C-144/09, *Peter Pammer mot Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG och Hotel Alpenhof GesmbH mot Oliver Heller*, ECLI:EU:C:2010:740 [cit. Mål C-585/08 och C-144/09, ”Pammer & Hotel Alpenhof”].

C-497/10, *Barbara Mercredi mot Richard Chaffe*, ECLI:EU:C:2010:829 [cit. Mål C-497/10, ”PPU”].

C-509/09 och C-161/10, *eDate Advertising GmbH mot X och Olivier Martinez, Robert Martinez mot MGN Limited*, ECLI:EU:C:2011:685 [cit. Mål C-509/09 och C-161/10, ”eDate & Martinez”].

C-327/10, *Hypoteční banka a.s. mot Udo Mike Lindner*, ECLI:EU:C:2011:745 [cit. Mål C-327/10, ”Hypoteční banka”].

C-292/10, *G mot Cornelius de Visser*, ECLI:EU:C:2012:142 [cit. Mål C-292/10, ”Cornelius de Visser”].

C-49/12, *The Commissioners for Her Majesty’s Revenue & Customs mot Sunico ApS m.fl.*, ECLI:EU:C:2013:545 [cit. Mål C-49/12, ”Commissioners”].

C-131/12, *Google Spain SL, Google Inc. mot Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González*, ECLI:EU:C:2014:317 [cit. Mål C-131/12, ”Google Spain”].

C-230/14, *Weltimmo s. r. o. mot Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*, ECLI:EU:C:2015:639 [cit. Mål C-230/14, ”Weltimmo”].

C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation mot Amazon EU Sàrl*, ECLI:EU:C:2016:612 [cit. Mål C-191/15, ”Amazon”].

C-498/16, *Maximilian Schrems mot Facebook Ireland Limited*, ECLI:EU:C:2018:37 [cit. Mål C-498/16, ”Schrems”].

C-210/16, *Unabhängiges Landeszentrum für Datenschutz Schleswig-Holstein mot Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein GmbH, ytterligare deltagare i rättegången: Facebook Ireland Ltd, Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht*, ECLI:EU:C:2018:388 [cit. Mål C-210/16, ”Facebook Fanpage”].

Generaladvokatens förslag till avgörande

C-509/09 och C-161/10, *eDate Advertising GmbH mot X och Olivier Martinez, Robert Martinez mot MGN Limited*, Förslag till avgörande av generaladvokat Pedro Cruz Villalón, ECLI:EU:C:2011:192.

C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation mot Amazon EU Sàrl*, Förslag till avgörande av generaladvokat Henrik Saugmandsgaard Øe, ECLI:EU:C:2016:388.

C-498/16, *Maximilian Schrems mot Facebook Ireland Limited*, Förslag till avgörande av generaladvokat Michal Bobek, ECLI:EU:C:2017:863.

Stockholms universitet
Juridiska institutionen
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**